

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA PEDAGOGIKY

**Stav profesní etiky učitele odborného výcviku
a její reflexe u žáků studijního oboru Chovatel cizokrajných zvířat**

**The status of the professional ethic of teachers in vocational training
and it's reflection for students in subject breeder of exotic animals**

Autor: Eva Svobodová

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Ivo Syřiště, Ph.D.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku

Praha 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „**Stav profesní etiky učitele odborného výcviku a její reflexe u žáků studijního oboru Chovatel cizokrajných zvířat**“ vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato bakalářská práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 28. 4. 2013

Podpis autora

Poděkování

Touto cestou bych ráda vyjádřila poděkování vedoucímu mé bakalářské práce, kterým je PhDr. Ivo Syřiště, Ph.D. Děkuji mu za cenné rady a odbornou pomoc. Dále děkuji paní Ing. Renatě Masopustové za odborné konzultace z oblasti etiky chovu exotických zvířat. Rovněž patří můj dík panu Levi Walac za trpělivost a podporu. V neposlední řadě také děkuji žákům 3. ročníku oboru Chovatel cizokrajných zvířat SOŠ a SOU Praha 9 Čakovice za ochotu zúčastnit se mého výzkumu.

NÁZEV:

**Stav profesní etiky učitele odborného výcviku a její reflexe u žáků studijního oboru
Chovatel cizokrajných zvířat**

AUTOR:

Eva Svobodová

Katedra pedagogiky

VEDOUCÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE:

PhDr. Ivo Syřiště, Ph.D.

ABSTRAKT:

Téma bakalářské práce bylo zvoleno jako téma osobní, ve smyslu profesního zaujetí. Práce se zabývá pohledem žáků oboru Chovatel cizokrajných zvířat na problematiku chovu zvířat v lidské péči a na vztah k jejich budoucí profesi chovatele. Autorka bude pomocí metody dotazníku a rozhovoru zjišťovat, jak žáky obohacuje studium oboru, jaké vlastnosti považují žáci u chovatele za důležité, jak žáci vnímají vztah lidí ke zvířatům, jaký mají vztah ke své budoucí profesi včetně jejich etických aspektů. Dále bude autorka zjišťovat, jaké mají žáci názory na chov exotických zvířat v zoologických zahradách a jaký etický kodex by žáci navrhovali pro výkon své budoucí profese chovatele exotických zvířat.

KLÍČOVÁ SLOVA:

profesní etika, etický kodex, hodnoty, postoje, profesní čest, učitelská profese.

TITLE:

The status of the professional ethic of teachers in vocational training and it's reflection for students in subject breeder of exotic animals

AUTHOR:

Eva Svobodová

Department of education

SUPERVISOR:

PhDr. Ivo Syříšně, Ph.D.

ABSTRACT:

The topic of this thesis was chosen as the theme of personal, in the sense of professional commitment. The work deals with the field of view of students Zoo keeper of exotic animals on the issue of animal breeding in captivity and the relationship to their future profession zoo keeper. The author is using the questionnaire and interview to determine how students enriches the study of what qualities the breeder students consider important for students to perceive the relationship of humans to animals, how they relate to their future profession, including its ethical aspects. Furthermore, the author will identify what students have opinions on breeding exotic animals in zoos and the Code of Ethics by which students proposed for the exercise of their future profession ZOO keeper of exotic animals.

KEY WORDS:

professional ethics, ethical codex, values, attitudes, professional honour, teacher profession.

1 OBSAH

2	ÚVOD.....	2
2.1	HISTORIE OBORU.....	2
2.2	CHARAKTERISTIKA STUDIJNÍHO OBORU CHOVATEL CIZOKRAJNÝCH ZVÍŘAT.....	3
2.3	MOTIVACE ŽÁKŮ KE STUDIU.....	4
3	TEORETICKÁ VÝCHODISKA PRÁCE.....	7
3.1	VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ.....	7
3.1.1	Profesní orientace	7
3.1.2	Proces motivace	7
3.1.2.1	<i>Motivace.....</i>	<i>7</i>
3.1.2.2	<i>Potřeba.....</i>	<i>7</i>
3.1.2.3	<i>Zájmy</i>	<i>8</i>
3.1.2.4	<i>Vzdělávání.....</i>	<i>9</i>
3.1.2.5	<i>Cíle.....</i>	<i>9</i>
3.1.2.6	<i>Postoje</i>	<i>9</i>
3.1.2.7	<i>Hodnoty.....</i>	<i>10</i>
3.1.3	Vývoj osobnosti a základních osobnostních dimenzí.....	10
3.1.3.1	<i>Definice osobnosti dle Nakonečného (2007)</i>	<i>10</i>
3.1.3.2	<i>Definice osobnosti dle G.W. Allporta</i>	<i>10</i>
3.1.3.3	<i>Definice osobnosti dle V. Tardyho.....</i>	<i>11</i>
3.1.3.4	<i>Definice osobnosti dle J. P. Guilforda.....</i>	<i>11</i>
3.1.3.5	<i>Definice osobnosti dle Vágnerové (2004).....</i>	<i>11</i>
3.1.3.6	<i>Vývoj osobnosti a základních osobnostních dimenzí dle Vágnerové (2004)</i>	<i>11</i>
3.1.4	Vysvětlení pojmu etiky.....	14
3.1.4.1	<i>Vysvětlení pojmu dle Sokola (2007).....</i>	<i>14</i>
3.1.4.2	<i>Vysvětlení pojmu dle Průchy, Walterové a Mareše (1995)</i>	<i>15</i>
3.1.4.3	<i>Etika a zákony.....</i>	<i>16</i>
3.1.4.4	<i>Etické kodexy</i>	<i>17</i>
3.1.4.5	<i>Etické otázky chovatelství</i>	<i>17</i>
3.1.5	Vývoj morálních postojů, charakteru, svědomí dle Čápa a Mareše (2007).....	19
3.1.6	Tři úrovně morálního vývoje osobnosti podle Kohlberga.....	21
3.1.6.1	<i>První úroveň předkonvenčního morálního usuzování:</i>	<i>21</i>
3.1.6.2	<i>Druhá úroveň konvenčního morálního usuzování:.....</i>	<i>21</i>
3.1.6.3	<i>Třetí úroveň postkonvenčního morálního usuzování:.....</i>	<i>21</i>
4	CÍLE PRÁCE, PRACOVNÍ HYPOTÉZA.....	23
4.1	CÍLE PRÁCE.....	23
4.2	HYPOTÉZA.....	23

5	METODIKA PRÁCE, POSTUP ŘEŠENÍ, POUŽITÝ MATERIÁL	24
5.1	MATERIÁL	24
5.1.1	Dotazníky.....	24
5.1.2	Skupina respondentů.....	24
5.2	METODY A POSTUP ŘEŠENÍ	24
6	VÝSLEDKY A JEJICH HODNOCENÍ.....	25
6.1	VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU Č. 1	25
6.2	VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU Č. 2	29
6.3	VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU Č. 3	31
6.4	VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU Č. 4	33
6.5	VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU Č. 5	34
6.6	VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU Č. 6	37
6.7	VYHODNOCENÍ ROZHOVORU	38
7	DISKUZE	44
8	ZÁVĚR	47
9	SEZNAM POUŽITÝCH INFORMAČNÍCH ZDROJŮ	48
10	SEZNAM TABULEK A GRAFŮ.....	50
10.1	TABULKY	50
10.2	GRAFY	50

2 ÚVOD

Pracuji v profesi učitelky předmětu odborný výcvik, studijního oboru Chovatel cizokrajných zvířat. Téma práce jsem zvolila jako osobní, ve smyslu profesního zaujetí. Žáci se v rámci výuky odborného výcviku v Zoologické zahradě v Praze setkávají s reálným prostředím, ve kterém by mohli v budoucnosti vykonávat svou profesi chovatele, a s etickými aspekty své budoucí profese. Žáci by měli znát, jaké chování lidí ke zvířatům je charakterizováno jako správné a jaké chování je charakterizováno jako nesprávné. Jejich chování a jednání má zde přímý dopad na kvalitu života chovaných zvířat. Úkolem učitelů odborného výcviku je připravit žáky na budoucí profesi chovatele po stránce odborné i etické. Vedou žáky k etickému chování ke zvířatům, korigují jejich chování ke zvířatům, dále vedou žáky k pocitům stavovské cti a hrdosti na své budoucí povolání. Učitelé svým osobním příkladem v rámci výuky odborného výcviku, ovlivňují vztah žáků ke zvířatům i k budoucí profesi chovatele a přispívají k formování osobnosti žáků. Učitelé odborného výcviku by proto měli znát, jaký vztah ke zvířatům žáci mají, a do jaké míry si jsou schopni uvědomovat specifické etické aspekty své budoucí profese chovatele.

2.1 HISTORIE OBORU

Čtyřletému studijnímu oboru předcházela dvouletý učební obor Chovatel cizokrajných zvířat, zakončený výučním listem. Dvouletý učební obor byl otevřen v roce 1959. V tomto roce byla tak profese chovatele uzákoněna – do této doby byli chovatelé zařazeni pouze jako pomocné pracovní síly. Výuka probíhala v prostorách statku v Praze - Ďáblicích, později v zámečku ve Zdibech. Učební osnovy byly shodné s dvouletou zemědělskou školou. Příprava probíhala formou dopolední praktické výuky a odpolední teoretické výuky třikrát týdně. Jako vyučující zde působili odborní pracovníci Pražské zoologické zahrady.

V roce 1976 nastoupili první žáci do nově otevřeného čtyřletého odborného studia zakončeného maturitní zkouškou. Byli to pouze chlapci z Čech a Moravy (dívky postupně nastupovaly v dalších ročnících). Postupně ke studiu nastupovali i žáci ze Slovenska, protože obor byl jediný v tehdejší ČSSR. Každá tehdejší česká i slovenská zoologická zahrada a také tehdejší podnik Československé cirkusy a varieté vysílaly své zájemce o studium. První ročník se otevíral jedenkrát za dva roky. Absolventi nastupovali do

zoologických zahrad či do podniku Československé cirkusy a varieté, se kterými měli uzavřeny pracovní smlouvy.

Po roce 1989 již do prvního ročníku nastupovali žáci ze základních škol bez toho, aby je ke studiu vysílali budoucí zaměstnavatelé. Od roku 1992 mezi ke studiu přijatými žáky převažují dívky a tento trend trvá do současné doby.

Výuka odborného výcviku je vedena učiteli odborného výcviku na smluvních pracovištích Pražské zoologické zahrady. Výuka teoretických předmětů probíhá v prostorách SOŠ a SOU v Praze Čakovicích.

Žáci jsou každoročně přijímáni do prvního ročníku. Počet žáků v ročníku se pohybuje od 24 do 29 žáků.

2.2 CHARAKTERISTIKA STUDIJNÍHO OBORU CHOVATEL CIZOKRAJNÝCH ZVÍŘAT

Čtyřletý studijní obor Chovatel cizokrajných zvířat, (dále v textu jen obor), poskytuje úplné střední odborné vzdělání a je ukončen maturitní zkouškou.

V rámci České republiky lze obor studovat pouze na Střední odborné škole v Praze Čakovicích. V Evropě neexistuje obor, který by byl srovnatelný svým rozsahem. Obor má v soustavě odborného vzdělávání specifické postavení. Biologickou podstatu chovatelství cizokrajných zvířat je nutno chápat v kontextu technických a ekonomických požadavků, jež jsou kladeny na tento obor a které jsou spojeny s jeho vývojem a modernizací. To vše vyžaduje široký základ vzdělávání v daném oboru. Vzdělávací program klade vysoké nároky na technickou vybavenost školy, na zdravotní způsobilost žáků, na jejich morální předpoklady pro práci se zvířaty a na dodržování pravidel při ochraně zdraví a bezpečnosti při práci.

Získané úplné střední odborné vzdělání rozvíjí osobnost absolventa tím, že tvoří základ pro formování názorů, upevňuje morální a charakterové vlastnosti. Rozvíjí obecné schopnosti včetně schopnosti adaptace na měnící se podmínky společenské reality. Toto vzdělání prohlubuje vztah k práci, zdokonaluje komunikační schopnosti, prohlubuje poznatky o přírodě, člověku i společnosti. Vede absolventa k chápání souvislostí mezi

jevy, k porozumění obecných zákonitostí, k oceňování kulturních hodnot, pěstuje kladný vztah ke zvířatům a přírodě.

Absolvent je po odborné stránce připraven tak, aby mohl vykonávat práci odborných pracovníků v oblasti chovu a ošetřování všech druhů zvířat chovaných v zoologických zahradách a v dalších odborných zařízeních zabývajících se chovem exotických zvířat. Absolvent je připraven tak, aby mohl vykonávat chovatelskou péči související s experimentální činností při odchovu mláďat: dávkování a podávání krmiv, pozorování základních projevů zvířat, pořizování záznamů o sledovaných jevech a jejich zpracování. Dále je absolvent připraven asistovat při veterinárních zákrocích a léčení zvířat, je schopen provádět údržbu jednoduchých chovných zařízení a návštěvníkům zoologické zahrady je schopen podat informace o chovaných druzích zvířat.

2.3 MOTIVACE ŽÁKŮ KE STUDIU

O tento studijní obor je mezi žáky základních škol mimořádný zájem a počet uchazečů o studium zhruba třikrát až čtyřikrát převyšuje počet přijímaných žáků. Je tedy třeba pečlivého výběru žáků s neoptimálnějšími předpoklady ke studiu, tedy zdravotní způsobilosti, motivaci žáků a studijním výsledkům na základní škole.

Obecně lze říci, že zájemci o studijní obor projevují vysoký zájem o studium, o čemž svědčí výsledky mého průzkumu mezi žáky oboru chovatel cizokrajných zvířat v roce 2009, které jsem uvedla v závěrečné práci s názvem „Motivace žáků ke studiu vybraného oboru“ na České zemědělské univerzitě – Institutu vzdělávání a poradenství v rámci doplňujícího pedagogického studia učitelství praktického vyučování na středních školách a učilištích.

Na základě zjištěných poznatků tohoto průzkumu jsem vyvodila následující závěry:

- ✓ Hlavní motivací žáků ke studiu oboru je především jejich prvotní zájem o zvířata, který se u nich projevuje již v dětství a pokračuje do věku patnácti (resp. šestnácti) let, kdy se rozhodují o studiu na střední škole.
- ✓ Zájem o zvířata vede děti k tomu zvířata chovat, pečovat o ně, pozorovat je, „těšit se jimi“ v domácích chovech, nebo když tuto možnost nemají, v zájmových kroužcích. Tato činnost ji umožňuje uspokojit svou potřebu zvědavosti, potřebu

pečovat o někoho, potřebu „mít někoho rád“. Uspokojování této potřeby přináším dětem a mladistvým pocity libosti.

- ✓ S tím, jak se zájem dětí a mladistvých prohlubuje, dochází i k ovlivnění formování jejich osobnosti. Uvědomují si, že by se chtěli svému zájmu věnovat i nadále a to ve formě své budoucí profese. Upřednostňují tuto profesi před jinými. O profesi jako takové ještě neuvažují tolik jako o zdroji ekonomického zajištění. Přejí si především, aby je jejich profese těšila – předpokládají, že jim umožní uspokojovat hlavně ty potřeby, které jim uspokojuje dosud jejich zájem.
- ✓ Dalším motivem ke studiu oboru je snaha o získání dalších vědomostí a dovedností, studují pro uspokojení své potřeby zvědavosti.

Po vyhodnocení získaných poznatků z průzkumu v roce 2009 jsem žáky studující obor Chovatel cizokrajných zvířat rozdělila do dvou základních typových skupin:

- ✓ První skupinu by tvořili žáci, kteří se orientují převážně na profesi, chtějí pracovat jako chovatelé v zoologické zahradě (či v podobném zařízení). V 1. ročníku by tuto skupinu tvořilo cca 70% žáků, ve 4. ročníku pouze 40% žáků.
- ✓ Druhou skupinu by tvořili žáci, kteří se orientují na získávání vědomostí, znalostí a chtějí po složení maturitní zkoušky pokračovat ve studiu na vysoké škole. Tito žáci uvádějí, že se chtějí věnovat některému z vědeckých oborů souvisejících s jejich zájmem, přičemž uvádějí například tyto obory: biologie, zoologie, genetika, ochrana životního prostředí a podobné. Přání pokračovat ve studiu na vysoké škole projevilo 46,7 % žáků 4. ročníku.

Z těchto dvou základních skupin se v průběhu studia, jak jsem svým šetřením zjistila, vyčlení zpravidla ještě třetí, menší skupina žáků. U těchto žáků byla sice prvotní motivace stejná jako u ostatních, ale tito žáci během studia přehodnotili svůj zájem věnovat se profesi chovatele cizokrajných zvířat. Chtějí pracovat po ukončení SOŠ v jiném oboru. Nemají však představu, v jaké profesi by se chtěli uplatnit.

Obecně lze říci, že motivace žáků oboru chovatel cizokrajných zvířat je velmi silná a trvalá. Tato motivace ovlivňuje jejich osobnost, jejich postoje a hodnoty. Určuje, s jakým úsilím budou studovat, zda se budou zvolené profesi věnovat, nebo zda si budou rozšiřovat své vědomosti dalším studiem.

Motivace umožňuje žákům vykonávat činnosti, které uspokojují jejich potřeby být v něčem kompetentní, potřeby emocionální, potřeby seberealizace apod.

3 TEORETICKÁ VÝCHODISKA PRÁCE

3.1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

Kapitola obsahuje stručnou charakteristiku základních pojmů, které budou následně použity v této práci.

3.1.1 Profesní orientace

Hlavním obsahem je zejména utváření a rozvíjení reálného profesního cíle a perspektivy mladého člověka a vlastností a schopností významných pro proces volby povolání, jeho vykonávání a eventuální rekvalifikace (Průcha, Walterová, Mareš, 2009).

3.1.2 Proces motivace

3.1.2.1 Motivace

Velmi obecně formulováno, motivace znamená souhrn hybných momentů v činnostech, prožívání, chování a osobnosti. Hybnými momenty rozumíme to, co člověka podněcuje, pobízí, aby něco dělal, reagoval, nebo naopak co ho tlumí, co mu zabraňuje něco konat, reagovat. Motivace dodává činnosti, našemu prožívání a chování jednak energii, jednak směr. Aktivizuje a zároveň usměřňuje (Čáp a Mareš, 2007).

V průběhu motivace působí vždy souhrn různých motivů. Mezi základní motivy patří:

3.1.2.2 Potřeba

Je takový moment v systému (biologickém, psychologickém nebo sociálním), který vede k vyhledávání určité podmínky nezbytné k optimálnímu fungování systému (k životu a vývoji) a vyhýbání se nepříznivým podmínkám. Termín potřeba vyjadřuje jak aktivaci, energetizující moment v motivaci, tak směřování motivace. Diference v aktivaci lze vyjádřit různou silou potřeby. Diference ve směřování lze vyjádřit druhem potřeby (Čáp a Mareš, 2007).

Nejnámější a velmi naléhavé jsou tzv. ego-vztažné potřeby, které souvisí s udržováním a zvyšováním ega (jáství). Naprostá většina lidí, až na výjimky u některých druhů psychopatií, touží po projevech uznání a úcty, obdivu a souhlasu, po získání prestiže a osobní kompetence (Nakonečný, 1998).

3.1.2.3 Zájmy

Jsou zvláštní formou motivů, jež se projevují preferencí určité poznávací aktivity a účastní na ní. Zájmy přitahují pozornost, a to trvale a aktivně a subjekt je ochoten přinášet pěstování zájmů různé oběti (Nakonečný, 1998).

Přehled podmínek a mechanismů působících při formování zájmů:

- ✓ Dítě přišlo do styku s určitou oblastí reality a lidské činnosti, ta upoutala jeho zvědavost a dítě se s ní začíná seznamovat.
- ✓ Společenské prostředí a zejména významní druzí kladně hodnotí tuto oblast skutečnosti a činnosti.
- ✓ Dítě má vnější podmínky k realizaci příslušné činnosti. Pokud takové podmínky nejsou, významní druzí mu pomáhají získat podmínky k této činnosti, popřípadě k realizaci jeho zájmu.
- ✓ Dítě vykonává lákavou činnost, prokáže elementární vnitřní předpoklady k ní, začíná se jí učit a zvládá počáteční obtíže. K tomu mu pomáhá adekvátní metodické vedení a povzbuzení významných druhých, zvláště ve společné činnosti, v příznivém emočním klimatu a způsobu výchovy.
- ✓ Změny v opakované zájmové činnosti – zlepšování jejího průběhu a výsledků - přinášejí dítěti a mladistvému pocit uspokojení ve vyšší míře a také v nových formách, rozvíjí se jeho motivace.
- ✓ Úsilí dítěte, jeho zlepšující se výkony nebo alespoň opakované projevy snahy, vyvolávají u významných druhých kladnou emoční odezvu, jejich komunikace s dítětem se stává vřelejší, což působí na dítě ve směru k vytrvání a dalšímu zdokonalování v činnosti. Projevuje se zde obecný mechanismus vzájemného ovlivňování dítěte a významných druhých, popřípadě dítěte a skupiny, vývoj osobnosti probíhá ve spirále orientované v žádoucím směru.
- ✓ Příznivé změny v činnosti a v motivaci dítěte či mladistvého vedou k rozvíjení dalších subsystémů osobnosti. V činnosti realizované opakovaně, dlouhodobě a se silnou motivací se získávají a upevňují vědomosti, dovednosti a návyky. Také náročná činnost se může vykonávat bez složitého rozhodování a volního úsilí, popřípadě přímo ve stavu „plynutí“. Tento stav umožňuje dosahovat lepších

objektivních výsledků a zvýšeného subjektivního uspokojení. V činnostech vzniká příležitost k rozvíjení volných vlastností, sociálních dovedností a rysů týkajících se vztahu k lidem aj. zvyšuje se sebehodnocení, rozvíjí se autoregulační systém – já.

Zájem se může rozvíjet i při absenci některých příznivých podmínek. Například při absenci vnějších podmínek k činnosti a při nedostatku porozumění v rodině může dítě aktivně vyhledávat a stimulovat jiné osoby a podmínky. Může se negativisticky postavit proti tlaku prostředí a soustředit se na oblast jiných činností, sociálních rolí a zájmů, než které mu předepisuje tradice rodiny, lokality, společnosti (Čáp a Mareš, 2007).

3.1.2.4 Vzdělávání

„Vzděláváním“ nazýváme proces, jímž je člověk vyváděn z animálního zaujetí sebou samým, tj. objektivizaci a diferenciaci jeho zájmů a tím i stupňování jeho schopnosti k radosti a bolesti. Často dnes slyšíme, že úkolem výchovy je učit mladé lidi, aby stáli za svými zájmy. Existuje však mnohem základnější úkol, totiž mít zájmy, nebo jak se říká „o něco se zajímat“ Ten, kdo se naučil jen hájit své zájmy, kdo se však vlastně nezajímá o nic jiného než o sebe sama, ten nemůže být šťastným člověkem. Proto je podstatnou složkou zdařilého života vzdělávání, rozvíjení objektivních zájmů, rozvíjení percepce hodnotového obsahu skutečnosti (Spaeman, 1995).

3.1.2.5 Cíle

Lidskou motivaci lze také vyjádřit v termínech cílů, které si člověk vytyčuje a usiluje o jejich dosažení, popřípadě takových cílů, které nepřijímá, nevěří, že by jich mohl dosáhnout, nebo jsou to cíle pro něho nepřijatelné. Obecně platí, že stejnou motivaci lze zpravidla vyjádřit různými termíny: např. žák má zájem o určitý předmět – má k tomu předmětu kladný postoj – „má ho rád“ – potřeby poznávání a společenského uznání vedou žáka k soustavnému studiu tohoto předmětu – žakovým cílem je dobře ovládnout předmět, pokračovat v jeho dalším studiu na odborné či vysoké škole, a tím dosáhnout kvalifikace v příslušném oboru, což pro něho představuje vysokou hodnotu. Přitom formulace v termínech cílů má své přednosti – je konkrétní, srozumitelná i neoborníkovi, usnadňuje sebepoznání, postup výchovy i sebevýchovy (Čáp a Mareš, 2007).

3.1.2.6 Postoje

Postoj je získaný motiv vyjadřující jedincův vztah k objektu, k věci, lidem, činnosti, skupině, události, ideji a podobně. Lidé se liší v postojích, např. k přírodě, životnímu

prostředí, určité menšině v příslušné zemi, určité kulturní tradici, ale také k určitému druhu zábavy, sportu, hudby a podobně. Postoj zahrnuje tři složky - poznání objektu a názory na něj, jeho citové hodnocení, sympatii či antipatii, popř. lásku nebo nenávisť, eventuálně lhostejnost, a pobídku k jednání či chování v souladu s názorem a emočním hodnocením, popř. návyk, navyklou formu takového chování či jednání. Některé postoje se vztahují k hodnotám společnosti (Čáp a Mareš, 2007).

3.1.2.7 Hodnoty

Jsou to, co společnost hodnotí jako významné, cenné, o co je třeba usilovat, co je třeba chránit. K hodnotám patří i zájmová činnost. Postoje lidí k hodnotám se nazývá hodnotová orientace. Ty silně ovlivňují život jedince i skupiny (Čáp a Mareš, 2007).

Sokol (2007) dále uvádí, že hodnota je také měřítko hodnocení, například užitku nebo směny. Tento původně ekonomický pojem rozšířil H. Lotze na obecný pojem pro všechno, čeho si ceníme nebo vážíme jako takového, ne jako prostředku k něčemu jinému. To, co je vzácné, čemu se člověk věnuje, za čím je ochoten jít, něco obětovat. Pojem hodnota se snaží vysvětlit fakt, že svobodná volba není lhostejná, nýbrž dává něčemu přednost. Člověk v životě zahlíží mnoho žádoucích cílů, mezi nimiž si musí vybrat. V konfliktu se některé hodnoty řadí výš a jiné níž, čímž vzniká hierarchie hodnot. Podle Nietzscheho nemůže být hodnotou něco, o co se člověk sám nepříčinil, co „nestvořil“. Studium hodnot se zabývá etika a axiologie.

3.1.3 Vývoj osobnosti a základních osobnostních dimenzí

3.1.3.1 Definice osobnosti dle Nakonečného (2007)

Jak uvádí Nakonečný (2007), pojem osobnost v psychologii znamená hypotetický konstrukt, přímo nepozorovatelný fenomén, jímž se něco popisuje nebo vysvětluje.

3.1.3.2 Definice osobnosti dle G.W. Allporta

Jak uvádí Nakonečný (2007) zní citace osobnosti podle G. W. Allporta doslova takto: „Osobnost je dynamické uspořádání oněch psychologických systémů v individu, které určují jeho jedinečné přizpůsobení okolí“.

3.1.3.3 Definice osobnosti dle V. Tardyho

Podle Nakonečného (2007) zní definice osobnosti dle V. Tardyho takto: „Osobnost je člověk jako psychologický celek“. Tardy chápe osobnost jako „individuální jednotu člověka“, což, jak říká, „je abstrakce potřebná pro psychologii“.

3.1.3.4 Definice osobnosti dle J. P. Guilforda

Nakonečný (2007) uvádí také pragmatickou definici dle J. P. Guilforda: „Osobnost individua je jeho jedinečný vzorec rysů“. Pojem osobnosti vyjadřuje obecně individuum jako psychofyzickou strukturu (jednotu duševních a tělesných vlastností) či systém dispozic k psychofyzickým reakcím, resp. jako systém vnitřních determinant prožívání a chování, které jsou také označovány jako faktory či psychické vlastnosti osobnosti” (Nakonečný, 2007).

3.1.3.5 Definice osobnosti dle Vágnerové (2004)

Osobnost lze definovat jako relativně stabilní systém, komplex vzájemně propojených somatických a psychických funkcí, který determinuje prožívání, uvažování a chování jedince, a z toho vyplývající jeho vztah s prostředím (Vágnerová, 2004).

3.1.3.6 Vývoj osobnosti a základních osobnostních dimenzí dle Vágnerové (2004)

Osobnost, resp. osobnostní vlastnosti se také rozvíjejí na základě interakce vrozených dispozic a vlivů prostředí. Míra dědičnosti může být různá v závislosti na tom, o jakou vlastnost jde, temperamentové vlastnosti, jako je emoční labilita – stabilita, jsou více geneticky podmíněné, vztahové vlastnosti jako je např. hostilita – láska, resp. přívětivost, jsou více ovlivnitelné zkušeností. Emoční labilita je nejvíc závislá na dědičných dispozicích, o něco méně je tomu u faktoru introverze – extraverze, faktor „otevřenost zkušenosti“, který bývá označován také jako inteligence, závisí na dědičnosti maximálně ze 70 %. Vnějšími vlivy, především socializačními, jsou podmíněny faktory „vstřícnost“ a „svědomitost“, jejich závislost na výchově je nepochybná. Osobnost se v průběhu vývoje rozvíjí, mění se její struktura, osobnostní vlastnosti se diferencují a někdy dochází i k jejich dost zásadní proměně. Každá vývojová fáze má jiný cíl, a proto se v této době rozvíjejí jiné vlastnosti. O vývoji osobnosti lze uvažovat z hlediska zaměřenosti dané vývojové fáze, ve vztahu k úrovni vývoje sebepojetí i vzhledem k proměně některých osobnostních, resp. osobnostních faktorů. Významnou teorií vývoje osobnosti je Eriksonova teorie osmi stadií. Podle Eriksona je každé z vývojových stadií typické cílem, k němuž směřuje, event.

problémy, které se mohou v tomto období objevit, a s tím související proměnou osobnosti (Vágnerová, 2004).

Kojenecký věk

Kojenecký věk je fází zaměřenou na dosažení základní důvěry ve svět, která umožňuje rozvoj určitých osobnostních vlastností, a s nimi spojených způsobů chování. Potvrzení jistoty a bezpečí eliminuje úzkost a rozvíjí se otevřenost vůči okolnímu světu, tj. sociální vstřícnost, ale i otevřenost zkušenosti, kterou mu tento svět může poskytnout. Kvalita prvotní vazby mezi matkou a dítětem ovlivňuje jeho pozdější emoční prožívání i sociální adaptabilitu (Vágnerová, 2004).

Batolecí věk

Batolecí věk je fází první emancipace, směřuje k osamostatňování na různé úrovni. Rozvíjí se uvědomění sebe sama, dítě prožívá první zkušenost se sebezprosažením a uvědomuje si hranice svých možností. Učí se pravidlům chování, která je třeba dodržovat, ale tyto normy ještě nefungují bez vnější kontroly. Rozvíjí se vůle a sebezprosažení. Lze říci, že tato fáze je zaměřena na dosažení základní důvěry v sebe sama, ve své schopnosti (Vágnerová, 2004).

Předškolní věk

Předškolní věk je označován jako fáze iniciativy, aktivity, která začíná být ve větší míře korigována společenskými normami, určujícími hodnotu dětského projevu. Pod vlivem výchovy se rozvíjí základy svědomí a s nimi související pocit viny. Rozvíjí se kontakty s dalšími lidmi, především s vrstevníky, dítě získává různé zkušenosti, které ovlivňují a rozvíjejí jeho sociální vstřícnost. V tomto období nedochází k žádným zásadním přeměnám osobnosti, jde spíše o její plynulý rozvoj (Vágnerová, 2004).

Školní věk

Školní věk je definován jako fáze snaživosti, dítě usiluje o dobrý výkon a jeho prostřednictvím o své uplatnění a prosazení. Rozvíjí se intelekt, tj. otevřenost zkušenosti, ale i vztah k práci, povinností, tj. svědomitost. Vztah k sobě je definován na základě hodnocení, které vyplývá z výkonu, ale i mírou pozitivní akceptace jinými lidmi, která přispívá k sebezpotvrzení. Po celé dětství převažuje extraverte, a pokud dítě není nepříznivě disponováno a nebylo vystaveno zvláště nepříznivé zkušenosti, tak i emoční stabilita. Významným faktorem rozvoje osobnosti je školní zkušenost, která může její další vývoj

dost zásadně ovlivnit, zejména v oblasti sebehodnocení a s tím související svědomitosti (Vágnerová, 2004).

Dospívání

Dospívání je fází rozvoje identity, to znamená, že se významně mění a dále rozvíjí sebepojetí. Rozvíjí se i rozumové schopnosti, tj. faktor intelektu, otevřenost nové zkušenosti je značná, dospívající chtějí poznat vše nové, často odmítají konvence i tradici. Dochází k určitému posunu směrem k introverzi, otevřenost sociálním podnětům, tj. vstřícnost, často osciluje od jednoho extrému ke druhému. Většina adolescentů má potřebu patřit k určité skupině lidí a zde se chová vstřícně, zatímco jinde mohou jednat bezcitně a bezohledně. Vztah k práci, tj. svědomitost, rovněž kolísá, dospívající je schopen tvrdě pracovat, umí být vytrvalý, pokud má pro něj daná činnost dostatečný význam (Vágnerová, 2004).

Raná dospělost

Raná dospělost je stadiem intimity, člověk, který si vybudoval dostatečně pevnou identitu, je připraven sdílet s milovanou bytostí společnou, párovou identitu. To znamená, že je zde kladen důraz na vstřícnost, především selektivního charakteru, obecně dochází k rozvoji těchto vlastností, sociální adaptabilita dospělých je větší než v populaci adolescent (Vágnerová, 2004).

Dospělost

Dospělost je rovněž fází generativity, tj. obdobím, kdy je hlavním cílem něco vytvořit, ať už je to potomstvo nebo úspěch v profesi. Roste a stabilizuje se svědomitost, která se uplatňuje v péči o děti i v profesní oblasti. S tím souvisí další rozvoj a stabilizace individuálně typických projevů sociální vstřícnosti, dospělý člověk se k lidem chová určitým, pro něj charakteristickým způsobem. Krize středního věku (kolem 40 let) může být spojena s proměnou či dalším posunem ve všech osobnostních složkách (Vágnerová, 2004).

Stáří

Stáří je označeno jako fáze integrity, tj. přijetí celku vlastního života s jeho pozitivním hodnocením. Starý člověk akceptuje i své osobnostní vlastnosti, které se v tomto věku mohou dále měnit. Otevřenost zkušenosti se snižuje, staří lidé bývají konvenčně orientováni, nové poznatky často vnímají jako rušivé a nepříjemné. Vlastnosti, které

naplňují faktor sociální vstřícnosti, se rovněž specifickým způsobem mění, staří lidé bývají egocentričtí, více závislí na svém okolí, ale často i soucitní a důvěřiví. Vztah k práci, tj. svědomitost, už nemá takový význam, jako měla dříve, a vzhledem k tomu se může individuálně typickým způsobem měnit. Často dochází k jejímu útlumu, ať už v důsledku sociálních změn (odchod do důchodu), nebo úbytku fyzických a psychických sil (Vágnerová, 2004).

3.1.4 Vysvětlení pojmu etiky

3.1.4.1 Vysvětlení pojmu dle Sokola (2007)

Podle Sokola (2007) je etika (z řeckého ethos, obyčej, zvyk, péče), filosofická nauka o dobrém jednání. Na rozdíl od morálky, která je blíže konkrétním pravidlům, snaží se etika najít společné a obecné základy, na nichž morálka stojí, případně je zdůvodnit. Morální pravidla různých tradičních kultur jsou si v mnohém blízka. Většinou vyžadují od každého člověka jistá omezení (nezabiješ, nepokradeš, zákaz incestu či různá omezení sexuální, stravy apod.), zdůvodněná nábožensky. V současné civilizaci, kde spolu žijí lidé různých kultur, resp. lidé, kteří se k žádné tradiční kultuře nehlásí, je společné založení mravních pravidel velmi aktuálním problémem také proto, že omezující pravidla tradiční morálky zpravidla platila pouze vůči příslušníkům vlastní skupiny, kmene atd. („nezabiješ“ původně znamenalo „nezabiješ našince“).

Filosofické etiky často vycházejí z úvahy, že mravné jednání se (dlouhodobě) vyplatí. Tak stoická etika ji zdůvodňuje tím, že člověka zbavuje vášní a tím ho chrání před různými otřesy a zármutkem. Řada etických systémů vychází z biblického „zlatého pravidla“: „co nechceš, aby ti jiní činili, nečini ani ty jim“ nebo Kantova: „Jednej tak, aby se tvé jednání mohlo stát pravidlem pro všechny.“

Slabinou etických systémů, které vybízejí k sebeomezení, protože se vyplatí, je, že tato úvaha platí dlouhodobě a z hlediska celé skupiny (celého lidstva), kdežto krátkodobě jsou zpravidla úspěšnější jedinci sobečtí, kteří na nesobeckém chování druhých parazitují. Proto bývá filosofická etika spíše etikou elit, které se omezují i z jiných důvodů (např. stoické „ctnost je sama sobě odměnou“ nebo aristokratické „vznešenost zavazuje“ atd.). Na rozdíl od filosofických etik, které zdůvodňují omezení pozdějším užitkem, vychází náboženská etika z opačného předpokladu: k mravnímu sebeomezování zavazuje člověka vděčnost

vůči Bohu (bohům, předkům) za dar života a světa (stvoření, vysvobození, záchranu atd.) důvodem sebeomezení tedy není budoucí užitek, nýbrž nezasloužený užitek minulý a již přijatý. Novověký úpadek náboženské etiky souvisí se ztrátou pocitu, že by život, svět, existence byly darem, a tedy s úpadkem náboženství vůbec. Skupinová (kmenová) náboženství se rozpadají s rozpadem tradičních společností, velká náboženství se opozdila za globalizací moderního lidstva.

Pro etiku veřejného života volil Max Weber „etiku smýšlení“, která hodnotí jednotlivé činy, a „etiku odpovědnosti“, jež bere ohled i na jejich předpokládané následky. Držitelé moci, zejména politici, kteří rozhodují i o jiných, jsou povinni brát v úvahu i dlouhodobé důsledky pro celé společenství (Sokol, 2007).

3.1.4.2 Vysvětlení pojmu dle Průchy, Walterové a Mareše (1995)

Průcha a kol. (1995) uvádějí, že etika je:

- ✓ teorie mravnosti, čili filosofická disciplína, zabývající se hodnotovým základem postojů jednání a chování lidí. K základním kategoriím patří štěstí, svoboda, smysl lidského života.
- ✓ systém mravních norem tvořících základ společnosti, vymezující postavení člověka ve společnosti a poskytující kritéria jeho morálního jednání.
- ✓ mravní chování člověka, soulad jeho rozhodování, jednání a chování s humánními etickými principy.
- ✓ název vyučovacího předmětu, jehož obsahem je mravní výchova. V některých školských systémech je etika jako volitelný předmět alternativou náboženské výchovy.

Křesťanská etika

Vychází z židovské a antické etiky, jejím základem je Desatero. Stala se základem mravního myšlení v Evropě. Z křesťanských zásad byly formulovány stavovské kodexy (Lindsay, 2010).

Osobní etika

Osobní etiku lze chápat jako výsledek socializace a zkušeností jednotlivce ve vztahu k morálním otázkám. Kvůli rozdílům ve výchově, subkulturnímu postavení a individuálním zkušenostem budou morální hodnoty seřazeny u různých lidí v různých

osobních hierarchiích a uspořádáních. Toto individuální uspořádání se projeví v soukromí i v rámci profese. Dá se také očekávat, že morální dispozice člověka budou ovlivněny i individuálními rozdíly v temperamentu a reaktivitou jedince (Lindsay, 2010).

Etika ve vztahových povoláních

Existují povolání, pro která je etika typičtější, než pro jiná. Jsou to povolání, kterým se říká povolání vztahová. Například profese lékaře, soudce, učitele, politika, novináře, tedy taková, kde je obsaženo zaměření na člověka a interakce s ním (Lindsay, 2010).

Profesionální (profesní) etika

Soubor etických požadavků, které je nutno respektovat při výkonu určité profese. Ve vyspělých zemích bývají shrnuty do etického kodexu dané profese. Přestože se profese liší, lze najít řadu styčných bodů v jejich etických požadavcích. Patří k nim: postavení profese ve společnosti, požadovaná kvalifikace, definování vztahu mezi klientem a profesionálem, zachování služebního tajemství, odborný růst, pravidla pro odměňování, pravidla pro případy porušení zásad, vymezení konzultačních, poradenských a posuzovatelských služeb, způsoby kontroly výkonu profese (Průcha, Walterová, Mareš, 2009).

Etika oboru se vztahuje k situaci, kdy jsou jisté hodnoty a praktiky zdůrazňovány v rámci určitého společenského uskupení. Specifické vodítko nebo normy pro chování členů uskupení probírají, navrhují právě tito členové. Aby se jednalo o etiku oboru, na rozdíl od volnějšších procesů v obecné etice, musí být určité hodnoty a principy pro praxi zdůrazněny samotnými členy oboru (Lindsay, 2010).

Dilema

Dilema (z řečtiny) je obtížná, nepříjemná volba mezi dvěma alternativami. V logice je to věta typu „je-li B nebo C, potom A“, přičemž B a C se vylučují (Sokol, 2007). Morální dilema je také možné chápat jako konflikt mezi různými morálními požadavky.

3.1.4.3 Etika a zákony

Vztah mezi etikou a zákonem: obojí se často uplatňuje ve stejných situacích, využívá se současně a může také vznášet podobné otázky. Etika nás vyzývá, abychom činili osobní, zodpovědné rozhodnutí o tom, co je správné nebo v dané chvíli nejlepší. Zákon nám

ukládá, abychom si byli vědomi toho, jaké chování by zákonodárci nebo orgány vymáhající zákon očekávali v dané situaci.

Profesní etika formulovaná v kodexu je něčím mezi těmito možnostmi. Stejně jako zákony předkládá soubor norem, podle nichž lze hodnotit profesionální chování. Obsahuje však normy, jež si určila sama a jež jsou především formulovány jako velice všeobecné pomocné principy, neboli jako konkrétní nařízení, jež je nutné uplatňovat v praxi.

Etické hodnocení často představuje úkol vyvážit několik etických principů, zatímco dodržování zákonů je jednodušší proces, v němž jde o to zjistit, zda se nařízení určené zákonem vztahuje na konkrétní situaci, či nikoliv. Většina právních textů se snaží o vysoký stupeň specifičnosti. Může existovat mnoho věcí, které jsou legální nebo spíše nejsou nelegální, ale mohou být neetické. Etika tak pomáhá s různými doporučeními a regulací vztahů v mnohem větší míře než zákony (Lindsay, 2010).

Z potřeb profesionální etiky vycházejí i možné etické kodexy pro různé profese.

3.1.4.4 Etické kodexy

Etické kodexy jsou charakterizovány přímo i nepřímo dvěma podstatnými částmi: souborem etických principů a zjištěními z praxe, typicky sepsanými jako vymahatelné standardy. Etické kodexy jsou tudíž prostředkem, jak přetransformovat přesvědčení týkající se potřebného chování do tvrzení, jež specifikují, jak by se měl profesionál chovat, aby to bylo přiměřené a správné. Tyto principy jsou odvozené od obecných morálních postojů včetně hodnot.

Základem pro formulace jakéhokoli etického kodexu jsou širší etické diskurzy. Tímto základem je morální filosofie, důležitá je však i obecná a osobní etika, etika oborů a profesní etika. Ve všech zemích musí existovat vztah mezi profesní etikou a zákony dané země (Lindsay, 2010).

3.1.4.5 Etické otázky chovatelství

Vztahy lidí a zvířat je možné definovat takto:

- Využívání zvířat – je legálním a korektním chovem zvířat k danému účelu (hospodaření, pokusy, hobby apod.)

- Vykořisťování zvířat – představuje nelegální, nešetrné a nekorektní používání zvířat, které má většinou za následek týrání a strádání zvířat (zápasy zvířat, použití zvířat při vývoji zbraní a munice apod.).
- Řízení populace zvířat – je legálním zásahem upravujícím rozsah konkrétní populace zvířat (činnosti útulků při regulaci počtu toulavých zvířat, deratizační zásahy apod.).
- Kvalita života zvířat (welfare zvířat) – tvoří ji podmínky chovu, při nichž se dosahuje harmonie mezi zvířetem a prostředím a je zajištěna dobrá kvalita života zvířat a humánní smrt, tj. nedochází ke zbytečnému utrpení zvířat. (Jebavý a kol., 2009)
- Práva zvířat – představuje filosofický názor, že zvířata mohou mít práva, včetně práva žít své životy bez zásahu lidí. Zastánci tohoto hnutí jsou z filosofického hlediska proti využívání zvířat (Jebavý a kol., 2009).

Dnes jsou rozlišována tři základní etická hlediska ve vztahu člověka ke zvířatům:

- **Antropocentrické** pojetí podřizuje v plném rozsahu hodnotu zvířete lidským cílům a záměrům. Ve výzkumné laboratoři to znamená, že zvířata jsou považována pouze za živé nástroje nezbytné k uspořádání experimentu.
- **Biocentrické** hledisko zdůrazňuje, že všechny žijící bytosti mají svou vnitřní hodnotu.
- **Zoocentrické** pojetí je zřejmým protikladem antropocentrického. Vnitřní hodnota zvířat je zde zdůrazněna, což znamená, že zvířata by neměla být užívána výlučně jako prostředek, ale musí být ochraňována naopak pro jejich vlastní dobro. Jestliže připustíme tuto ideu, znamená to, že zvířata jsou organismy se značným stupněm autonomie, subjekty s druhově specifickými zájmy, které jsou zvláště vnímavé k poškození způsobovanému lidskou existencí (Jebavý a kol., 2009).

Chov zvířat v zoologických zahradách

Na chov zvířat v zoologických zahradách existuje mnoho různých názorů. Od úplného odmítání až po nadšený souhlas. Běžně zoologické zahrady ospravedlňují svou existenci argumentem, že slouží ke vzdělání a ochraně přírody. Lidé v nich mohou spatřit takové živočišné druhy, které by nikdy nespátřili, a to buď proto, že tuto možnost nemají, nebo proto, že tyto druhy jsou ohroženy tím, že bylo zničeno jejich přirozené prostředí. Některé zoologické zahrady také uvádějí, že se podílejí na reintrodukci zvířat do přírody. Mnoho

lidí se však domnívá, že zoologické zahrady slouží pouze ke komerčním účelům. Lidé se tam chodí především pobavit podobně jako do jiných zábavních parků. Ve většině dobrých zoologických zahrad je o zvířata dobře postaráno, vzhledem k jejich výživě a přiměřenému životnímu prostoru. Podle Webstera (1999) hlavní potíže životní pohody pro zvířata v dobrých zoologických zahradách jsou nejspíše psychického rázu: nuda a frustrace. Jak uvádí biolog, etolog a dlouholetý spolupracovník primatoložky Jane Goodallové, Marc Bekoff (2009): „**Dokud však zoologické zahrady existují, je nezbytné, abychom se maximálně snažili učinit je co možná nejpříjemnějšími a zajistit všem zajatým zvířatům život tak bohatý a plnohodnotný, jak jen to bude možné. Pokud lidé musejí převzít roli strážců a ochránců zvířat, dlužíme svým svěřencům bezpodmínečný soucit, podporu a úctu**“.

Tento výrok by se mohl stát vhodným mottem pro žáky studijního oboru “Chovatel cizokrajných zvířat”.

3.1.5 Vývoj morálních postojů, charakteru, svědomí dle Čápa a Mareše (2007)

Podle Čápa a Mareše (2007) byl výzkum morálního vývoje dítěte značně ovlivněn Jeanem Piagetem (1932) a psychology na něj navazujícími. Piaget zdůraznil příbuznost vývoje intelektového a morálního. Řešení morálních problémů dítětem a mladistvým závisí na zdokonalujícím se poznání. Zvláště velký význam má decentrace, tj. rozvinutí schopnosti dítěte podívat se na skutečnost z jiného než vlastního hlediska. Piaget zdůraznil, že ve vývoji morálky dítěte mají podstatný význam jeho vztahy k druhým lidem, nejprve k rodičům, později především ke skupině vrstevníků.

Na Piagetovu koncepci navázal zejména L. Kohlberg, který rozsáhlým experimentálním výzkumem získal podklady pro vypracování koncepce vývoje morálního usuzování. Kohlberg se soustředil na kognitivní, intelektovou stránku morálního vývoje, na morální uvažování a řešení problémů, to je však jen jeden aspekt složitější skutečnosti. V morálce nerozhoduje pouze poznání, ale jde zároveň o silné emoce, důležité hodnoty a lidské vztahy (Čáp a Mareš, 2007).

Další problematikou je řešení vztahu mezi morálním názorem a jednáním. Vyšší stupeň morálních názorů a uvažování ještě nutně neznamená, že se jimi člověk plně řídí ve svém

jednání. Je zapotřebí navíc motivů, emocí, charakteru, celé zralé osobnosti. Jednání může být na nižší úrovni než názory a myšlení příslušné osoby. Jindy naopak jednání může předstírat vyšší stupeň morálního názoru, myšlení i cítění – lze klamat druhé nebo i sebe samého.

Chování a jednání odpovídající morálním hlediskům se označují termíny altruistické nebo také prosociální v protikladu k egoistickému, sobeckému, ziskovému apod. Altruistické chování se vymezuje tím, že přináší prospěch druhým a přitom samotnému aktérovi přináší „náklady“. Někdy se k tomu dodává další omezení – altruistické chování je dobrovolné, nevykonává se jako profese a příjemcem je jedinec, a ne organizace či instituce. Prosociální chování je širší – prospívá druhým, zároveň ale také něco přináší aktérovi.

Pojmy svědomí a charakter, morální uvažování a chování jsou velmi obecné. K specifikování a konkretizování problematiky morálního vývoje a výchovy často používáme termínu postoje. V životě každého člověka se postupně formuje a působí větší počet rozmanitých postojů. Některé z nich, popřípadě jejich části, se označují také výrazy názory, hodnoty a hodnotové orientace, víra, normy, předsudky aj. Morálně důležité postoje se osvojují v průběhu života, do značné míry již v dětství a mládí, interakcí jedince se společenským prostředím, především nejbližším. Vznik těchto postojů se vysvětluje napodobováním, identifikací a dalšími formami sociálního učení, ale také vyrovnáváním se s životními událostmi a zvládáním zátěže.

Zpravidla se rozlišují dvě hlavní stadia ve vývoji morálních a příbuzných postojů. První stadium zahrnuje dětství přibližně do prepuberty. Dítě si v každodenním životě, nenápadně, „latentní formou“ osvojuje počáteční názory a hodnocení různých způsobů jednání a chování osob, skupin, popřípadě ideologií. Podstatnou úlohu přitom má rodina, dále škola, skupina vrstevníků, nejbližší prostředí, pohádky a příběhy, modely sdělovacích prostředků komentované a hodnocené významnými druhými. Tak vznikají předběžné, elementární formy morálních a příbuzných jim postojů. Na podkladě uvedených základů pokračuje vývoj postojů zvláště v adolescenci. Do tohoto vývoje již více zasahuje širší společenské prostředí, včetně společenských institucí a organizací. Výrazněji se uplatňuje adolescentova aktivnost a tzv. sebedeterminace volba mezi rozličnými názory a hodnotami, odpor proti některým oficiálním názorům a hodnotám, popřípadě proti životnímu stylu předchozí generace. Mladiství se také vyrovnávají s kritickými událostmi a problémy ve společnosti. Využívají přitom rozvinutého intelektu, diskutují, argumentují, dokážou

pochopit abstraktní, zásadně formulované principy, popřípadě je přejímat, porozumět jim, modifikovat je nebo odmítat (Čáp a Mareš, 2007).

3.1.6 Tři úrovně morálního vývoje osobnosti podle Kohlberga

Jak uvádí Helus (2011) stanovil Lawrence Kohlberg v roce 1975 tři základní úrovně rozvinutosti morálního usuzování. Na každé z nich lze pak ještě jemně rozlišit dva stupně. Máme tedy celkem šest vývojových stupňů morálního usuzování:

3.1.6.1 První úroveň předkonvenčního morálního usuzování:

V této úrovni stanovil Kohlberg dva stupně:

První stupeň – orientace na trest a poslušnost, pravidla jsou respektována z důvodu vyhnutí se trestu, o tom, co je správné či nesprávné rozhoduje trest či odměna

Druhý stupeň - orientace instrumentálně relativistická, správné je to, co uspokojí mé potřeby, eventuálně potřeby druhé, mně sympatické osoby, ve vzájemných vztazích platí reciprocita – dobré za dobré, zlé za zlé.

3.1.6.2 Druhá úroveň konvenčního morálního usuzování:

V této úrovni stanovil Kohlberg další dva stupně:

Třetí stupeň – orientace na „dobrý chlapec“ a „dobré děvče“, „dobrý/dobrá“ znamená, že jedinec se chová tak, jak se žádá, „dobrý/dobrá“ jsou ti, kterým se dostává pochvaly, protože jednají podle pravidel

Čtvrtý stupeň – orientace na zákon a pořádek, zákon zde platí absolutně, autorita musí být bezpodmínečně respektována, řád bez výhrad dodržován a to kvůli nim samotným.

3.1.6.3 Třetí úroveň postkonvenčního morálního usuzování:

V této úrovni stanovil Kohlberg také dva stupně:

Pátý stupeň – orientace na sociální dohodu, kontrakt, východiskem jsou nezadatelná práva jednotlivců, ti se vzájemně dohodnou, jakými pravidly se budou řídit společně – uzavřou morální kontrakt

Šestý stupeň – orientace na univerzálně platné morální principy, uplatněné v souladu se svým svědomím, existují principy, jejichž naplňování odvisí od konkrétních situací,

jedinec nese plnou zodpovědnost za to, jak ono „naplňování principů“ v situacích morálního usuzování zvládne.

Kohlbergova koncepce tedy sleduje vývoj morálního usuzování od jeho těsné vázanosti na osobní zájem (trest, odměnu), přes jeho ulpění na aplikaci doslovného znění principu (zákona, pravidla) vždy a všude stejně, až po plné uznání pravidla, ale tak, že tato pravidla nezbavují osobní zodpovědnosti. Vrcholná třetí úroveň se pojí s vědomím, že pravidlo je vždy uplatňováno v konkrétních podmínkách a situacích, kdy se jedinec musí rozhodnout a nést zodpovědnost za to, jak dá tomuto pravidlu vejít ve skutečnost. Tato třetí úroveň předpokládá rozvinutost celé řady osobnostních předpokladů – schopnost pohlížet na situace z perspektiv/pozic různých aktérů, schopnost vymanit se z úzce osobního stanoviska, jemný smysl pro to, co a proč lidi spojuje či rozděluje i představivost o tom, jak spět k sjednocení pohledu, otevřenost otázkám po nadosobních principech a složitých cestách jejich uplatňování. Třetí úroveň morálního vývoje osobnosti nerealizuje každý víceméně automaticky tak, jak mu přibývá věk, ale právě jenom lidé, vyznačující se určitou sociálně psychologickou výbavou, určitou socializační rozvinutostí své osobnosti (Helus, 2001).

Základem etického chování je tedy uznávání určitých hodnot, zaujímání postojů a jednání podle nich.

4 CÍLE PRÁCE, PRACOVNÍ HYPOTÉZA

4.1 CÍLE PRÁCE

Tato práce má stanoveny několik cílů, z nichž všechny úzce souvisejí s názory žáků oboru Chovatel cizokrajných zvířat z hlediska nejen jejich přípravy na budoucí povolání, ale zejména z pohledu správného etického přístupu k problematice vztahu člověka ke zvířeti.

Teoretická část práce se bude zabývat kompletací základních informací zabývajících se více pohledem psychologickým na etiku chovu zvířat a dále problematikou správné terminologie.

Výsledkem práce by mělo být zjištění, do jaké míry jsou žáci o těchto etických aspektech obeznámeni a jaké názory na etiku chovu u nich převládají.

4.2 HYPOTÉZA

V práci byla stanovena tato hypotéza:

„Žáci si plně uvědomují etické aspekty své budoucí profese chovatele cizokrajných zvířat a mají na sledovanou problematiku správný pohled. Dokážou základní etické zásady práce se zvířaty vhodně formulovat“.

5 METODIKA PRÁCE, POSTUP ŘEŠENÍ, POUŽITÝ MATERIÁL

5.1 MATERIÁL

Při zpracování výzkumné části práce byly použity tyto materiály: počítačové programy Microsoft Word a Microsoft Excel. Pro sběr dat bylo vytvořeno šest typů dotazníků.

5.1.1 Dotazníky

Dotazník č. 1, téma: jak studium oboru obohacuje žáky.

Dotazník č. 2, téma: jaké vlastnosti chovatele považují žáci za důležité.

Dotazník č. 3, téma: vztah lidí (společnosti) ke zvířatům.

Dotazník č. 4, téma: řešení morálního dilematu, specifického pro profesi chovatele.

Dotazník č. 5, téma: názory žáků týkající se případné budoucí profesí chovatele.

Dotazník č. 6, téma: argumenty žáků pro i proti chovu zvířat v lidské péči.

5.1.2 Skupina respondentů

Při výzkumu bylo osloveno dvacet žáků (respondentů) třetího ročníku studijního oboru Chovatel cizokrajných zvířat ze Střední odborné školy a Středního odborného učiliště v Praze Čakovicích. Věk žáků se pohyboval v rozmezí 18 až 20 let. Tento průzkum proběhl v termínu od 1. ledna až 31. ledna 2013, v prostorách učebny odborného výcviku, kde bylo možno vytvořit vhodné prostředí. Všichni žáci s účastí na průzkumu souhlasili.

5.2 METODY A POSTUP ŘEŠENÍ

Dotazník: patří mezi jednu z nejčastěji používaných metod ve výzkumu. Používá se ve společenských vědách na hromadné a rychlé zjišťování faktů, názorů, postojů, preference, hodnot, motivů, potřeb apod. (Gavora a kol., 2010).

Rozhovor: patří mezi jednu z nejpoužívanějších výzkumných metod, většinou se realizuje pomocí přímého kontaktu mezi výzkumníkem a zkoumanou osobou. V současnosti se stále víc začínají uplatňovat i nepřímé formy, například telefonická nebo on-line rozhovor (Gavora a kol., 2010). K řešení problému byla zvolena dotazníková metoda. Tato metoda byla doplněna ještě o otázky, které byly kladeny v rozhovoru po vyplnění dotazníků. Dále metoda skupinového rozhovoru, s otázkami uzavřenými i otevřenými. Otázky byly v závěru vyhodnoceny a získané výsledky byly zpracovány ve formě tabulek a grafů.

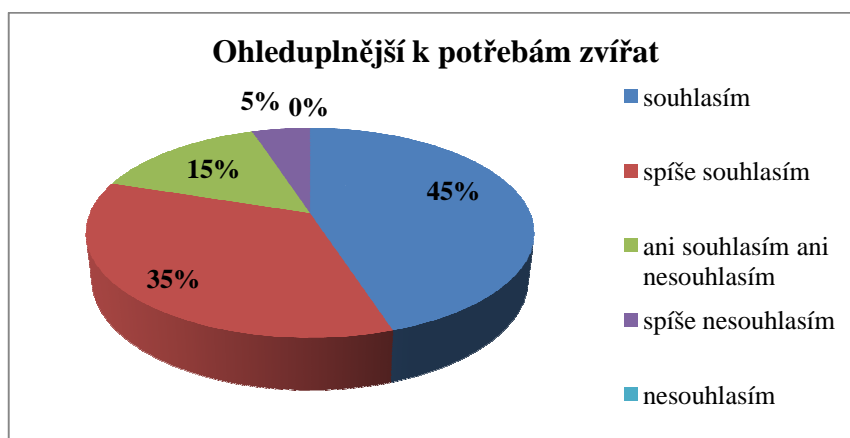
6 VÝSLEDKY A JEJICH HODNOCENÍ

6.1 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU Č. 1

Žáci vyjadřovali míru svého souhlasu či nesouhlasu s tvrzením: „Studium oboru Chovatel cizokrajných zvířat mne obohacuje v tom smyslu, že se cítím být: ohleduplnější k potřebám zvířat, chápavější k lidskému chování, trpělivější, vzdělanější, šťastnější“.

Cítím se být	A souhlasím	B spíše souhlasím	C ani souhlasím ani nesouhlasím	D spíše nesouhlasím	E nesouhlasím
1 Ohleduplnější k potřebám zvířat	45 %	35 %	15 %	1 %	0 %
2 Chápavější k lidskému chování	0 %	15 %	25 %	45 %	15 %
3 Trpělivější	5 %	40 %	35 %	15 %	5 %
4 Vzdělanější	60 %	30 %	5 %	5 %	0 %
5 Šťastnější	55 %	15 %	25 %	5 %	0 %

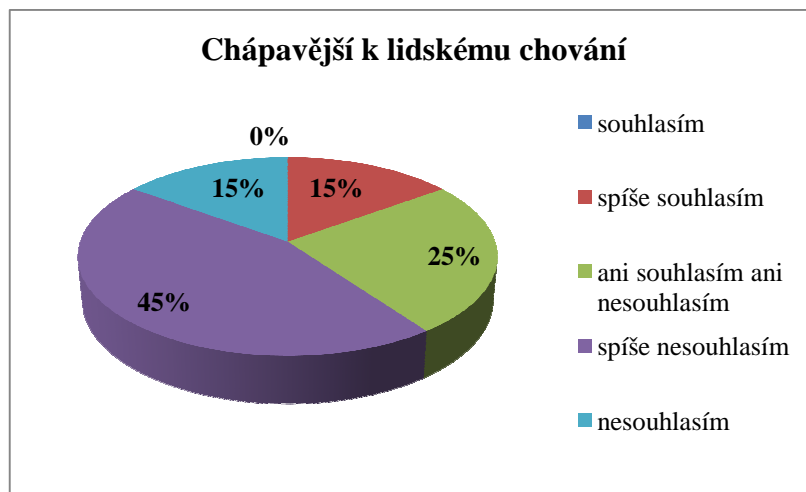
Tabulka č. 1: Odpovědi na otázku jak studium oboru obohacuje žáky.

Graf č. 1: Grafické znázornění odpovědí na otázku č. 1, jak studium oboru obohacuje žáky.

Převážná většina žáků (80 %) se studiem oboru cítí být obohacena v tom smyslu, že se stává ohleduplnější k potřebám zvířat. Žáci v rozhovoru uvedli, že, hlubší poznání potřeb zvířat během studia jim umožňuje citlivě vnímat, co je pro životní pohodu zvířat, která jsou chována v lidské péči důležité.

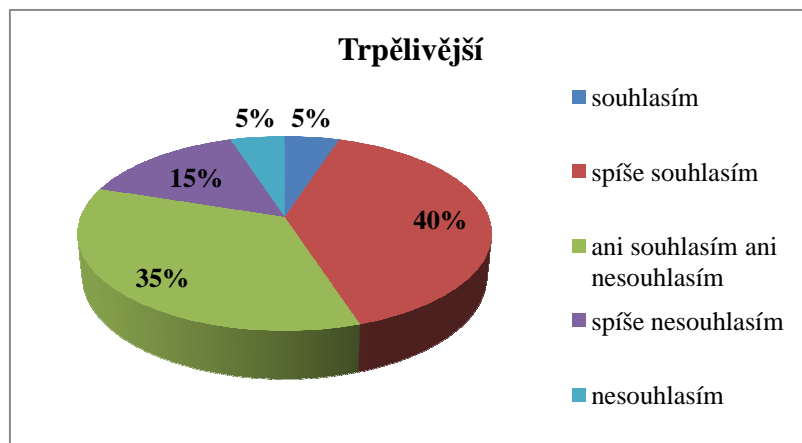
Žáci, (20 %), kteří v dotazníku uvedli neutrální či zápornou odpověď, během rozhovoru doplnili, že svou ohleduplnost k potřebám zvířat nijak během studia neprohloubili. Připustili možnost, že již před započítím studia dobře vnímali potřeby zvířat.

Graf č. 2: Grafické znázornění odpovědí na otázku č. 2, jak studium oboru obohacuje žáky.

Převážná většina (60 %) žáků uvedla, že se v průběhu svého studia necítí být obohacena v tom smyslu, že by byla chápavější k lidskému chování. Během rozhovoru tito žáci uvedli, že raději tráví svůj čas v přítomnosti zvířat, než v přítomnosti lidí. Zvířata podle jejich názoru nemají některé vlastnosti, které jsou žákům nepříjemné u lidí. Mezi tyto vlastnosti řadí žáci především: závist, nenávist, faleš. Mnozí z žáků se během doplňujícího rozhovoru shodli, že souhlasí s parafrází přísloví: „*Čím více poznávám zvířata, tím méně vyhledávám společnost lidí.*“ Žáci mají sklon přičítat stejné vlastnosti lidem i zvířatům. Jde tedy o pohled spíše antropomorfizující. Žáci se ve společnosti zvířat cítí dobře. Péče o zvířata naplňuje jejich potřebu o někoho pečovat, jejich potřebu být nekonvenční, být v nějakém ohledu výjimeční.

Žáci, kteří s tvrzením spíše souhlasili nebo uváděli neutrální odpověď (40 %), v rozhovoru připouštěli, že dokáží lépe chápat lidské chování. Tito žáci se domnívají, že se lidské chování v mnoha ohledech podobá chování zvířat. I v tomto případě by se mohlo hovořit o antropomorfizujícím pohledu na zvířata. Tato skupina žáků však chování zvířat ani lidí nijak nehodnotila, pouze konstatovala, že znalost chování zvířat jim pomáhá pochopit chování lidí.

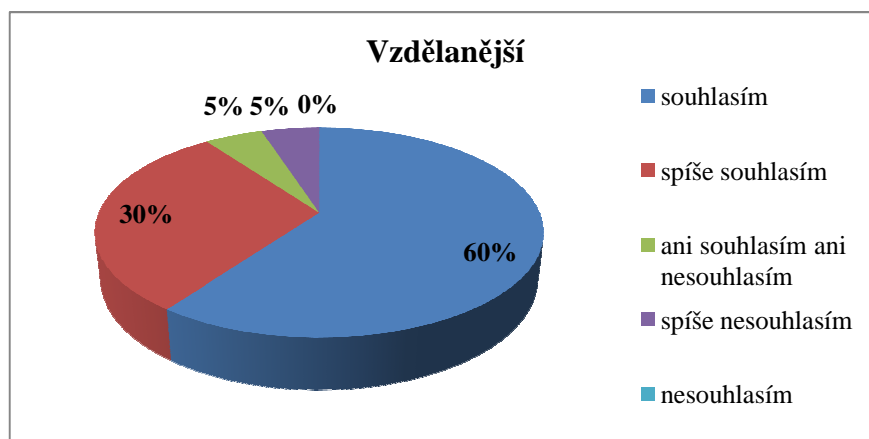

Graf č. 3: Grafické znázornění odpovědí na otázku č. 3, jak studium oboru obohacuje žáky.

Svůj souhlas s tvrzením, že se cítí být trpělivější, vyjádřila větší skupina žáků (45 %). Tato skupina v rozhovoru uvedla, že práce se zvířaty ji naučila trpělivosti, která je nezbytná pro chovatelskou činnost. Při této činnosti je třeba respektovat specifické potřeby zvířat a způsob komunikace s nimi. Výsledky chovatelské činnosti se projeví až po delším časovém úseku.

Neutrální odpověď uvedla skupina 35 % žáků. Tato skupina v rozhovoru připustila možnost, že nedokáže dobře posoudit míru své trpělivosti.

Nesouhlasný názor uvedla menší skupina (20 % žáků). Tato skupina v rozhovoru sdělila, že měla již předchozí zkušenosti s chovem zvířat a proto měla možnost osvojit si potřebnou trpělivost.

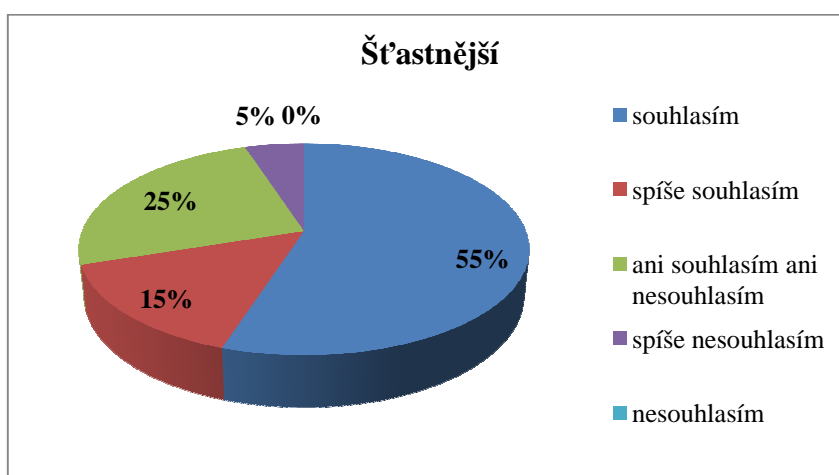

Graf č. 4: Grafické znázornění odpovědí na otázku č. 4, jak studium oboru obohacuje žáky.

Největší skupina žáků (60 % a 30 %) se shodla na názoru, že se během studia cítí být vzdělanější především v odborné oblasti (biologie, zoologie, etologie, chovatelství, krmivářství, základy veterinární péče). Tato skupina v rozhovoru uvedla, že se v průběhu studia seznámila s novými poznatky o druzích zvířat a způsobu jejich chovu.

Pouze malá skupina žáků (5 %) uvedla, že nedokáže posoudit, zda se cítí být vzdělanější.

Skupina žáků (5 %) uvedla, že se vzdělanější být necítí. Tato skupina prohlásila v rozhovoru, že pojem „vzdělanost“ chápe v širším slova smyslu. Pod tímto pojmem rozumí nejen odborné znalosti, ale i všeobecný přehled a například jazykové znalosti.

Graf č. 5: Grafické znázornění odpovědí na otázku č. 5, jak studium oboru obohacuje žáky.

Skupina žáků (70 %) uvedla, že se v průběhu studia cítí být šťastnější. Tato skupina v rozhovoru vyjádřila svou spokojenost s volbou studijního oboru. V průběhu studia se žákům této skupiny splnilo jejich přání pracovat se zvířaty.

Skupina žáků (25 %) uvedla, že nedokáže posoudit, zda se cítí být šťastnější. Tito žáci v rozhovoru připustili možnost, že se necítí ani šťastnější, ale ani méně šťastní.

Pouze malá skupina žáků (5 %) spíše nesouhlasila s tvrzením, že se cítí být šťastnější. V rozhovoru žáci uvedli, že pocit štěstí nespojují jen se zvoleným studijním oborem, ale také s jinými aspekty svého života (rodinným zázemím, zdravím, ekonomickým zajištěním apod.)

6.2 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU Č. 2

Žáci provedli seřídění předložených vlastností chovatele. Třídění provedli podle stupně důležitosti, který těmto vlastnostem přiřadí. „Chovatel cizokrajných zvířat by měl mít tyto vlastnosti: A, B, C, D, E, F, G, H, I. Vlastnosti seřídíte podle stupně důležitosti v pořadí: místo č. 1 (nejdůležitější) po č. 9 (nejméně důležitá).“

Typ vlastnosti	Vlastnost
A	Láska a respekt ke zvířatům
B	Odborné znalosti
C	Trpělivost
D	Zručnost
E	Fyzická zdatnost
F	Schopnost rychle reagovat
G	Pozorovací schopnost
H	Kolegialita s ostatními chovateli
I	Schopnost dodržovat zásady BOZP

Tabulka č. 2: Seznam jednotlivých vlastností chovatele

Vlastnost	Počet žáků uvádějících tuto vlastnost na místo:								
	č. 1	č. 2	č. 3	č. 4	č. 5	č. 6	č. 7	č. 8	č. 9
B - Odborné znalosti	6	6	4	1	1	1	1	0	0
C - Trpělivost	1	2	3	6	3	1	2	1	1
E - Fyzická zdatnost	1	2	4	2	4	0	4	3	0
D - Zručnost	0	2	3	4	4	6	1	0	0
A - Láska a respekt ke zvířatům	12	5	1	0	0	0	1	1	0
H - Kolegialita s ostatními chovateli	0	0	0	0	1	4	5	6	4
I - Schopnost dodržovat zásady BOZP	0	0	1	0	0	1	2	3	13
F - Schopnost rychle reagovat	0	2	4	3	3	3	1	3	1
I - Pozorovací schopnost	0	1	0	4	4	4	3	3	1

Tabulka č. 3: Odpovědi žáků na dotazník č. 2

Přepočet místa na body	Počet bodů
č. 1	10
č. 2	9
č. 3	8
č. 4	7
č. 5	6
č. 6	5
č. 7	4
č. 8	3
č. 9	2

Tabulka č. 4: Přepočet bodů za pořadí vlastností

Vlastnost	Průměrný počet bodů
A	9,7
B	6,5
C	6,15
D	6,4
E	9
F	3,6
G	2,8
H	5,95
I	5,2

Tabulka č. 5: Průměrný počet bodů za pořadí vlastností dle odpovědí žáků

Místo	Vlastnost
Č. 1	Odborné znalosti
Č. 2	Láska a respekt ke zvířatům
Č. 3	Trpělivost
Č. 4	Zručnost
Č. 5	Fyzická zdatnost
Č. 6	Schopnost rychle reagovat
Č. 7	Pozorovací schopnost
Č. 8	Kolegialita s ostatními chovateli
Č. 9	Schopnost dodržovat zásady BOZP

Tabulka č. 6: Výsledné vyhodnocení - setřídění vlastností chovatele podle stupně důležitosti pro žáky.

Graf č. 6: Hierarchie vlastností chovatele podle žáků (viz tabulka č. 6)

Žáci setřídili vlastnosti potřebné k výkonu profese chovatele. Nejvíce si cení odborných znalostí, Poté následují tyto vlastnosti v sestupném pořadí: láska a respekt ke zvířatům, trpělivost, zručnost, fyzická zdatnost, schopnost rychle reagovat, pozorovací schopnost, kolegiálnost a na posledním místě dodržování zásad bezpečnosti a ochrany zdraví při práci (dále jen BOZP). Na základě tohoto třídění je patrné, že žáci ještě nemají zkušenosti z praxe. V průběhu odborného výcviku sice pracují v reálném prostředí, ale za svou práci nenesou faktickou zodpovědnost. Pracují pod dohledem učitelů odborného výcviku a instruktorů odborného výcviku a i když jsou poučováni o zásadách BOZP, nepřikládají jejich dodržování velkou váhu. Žáci nemají osobní zkušenosti s porušováním zásad BOZP a s případnými pracovními úrazy. Preferují lásku ke zvířatům a trpělivost před spíše praktickými vlastnostmi. Je zřejmé, že svou profesi vnímají ještě dosti emocionálně.

6.3 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU Č. 3

Žáci odpovídali na tři otázky k problematice vztahu lidí ke zvířatům:

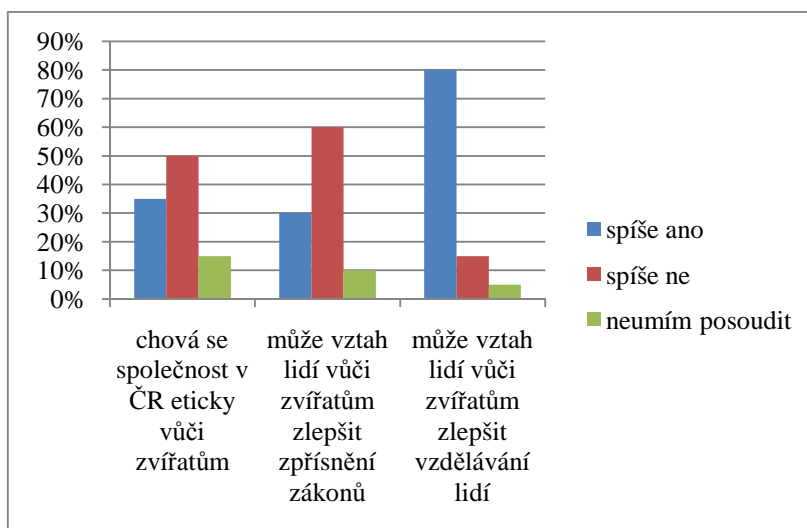
„Chová se společnost v ČR eticky vůči zvířatům?“

„Může vztah lidí ke zvířatům zlepšit zpřísnění zákonů?“

„Může vztah lidí vůči zvířatům zlepšit vzdělávání lidí?“

Otázka	Počet respondentů v % odpovídajících:		
	Spíše ano	Spíše ne	Neumím posoudit
Chová se společnost v ČR eticky vůči zvířatům?	35 %	50 %	15 %
Může vztah lidí ke zvířatům zlepšit zpřísnění zákonů?	30 %	60 %	10 %
Může vztah lidí vůči zvířatům zlepšit vzdělávání lidí?	80 %	15 %	5 %

Tabulka č. 7: Odpovědi žáků na otázky dotazníku č. 3

Graf č. 7: Odpovědi žáků na otázky dotazníku č. 3

Žáci měli hodnotit, zda se společnost chová eticky ke zvířatům. Skupina žáků (35 %) uvedla, že spíše ano, větší skupina žáků (50 %) uvedla, že spíše ne a pouze malá skupina (15 %) uvedla, že neumí posoudit, zda se společnost chová ke zvířatům eticky.

V doplňujícím rozhovoru žáci zdůvodnili svůj názor: vztah ke zvířatům považují za uspokojivý, protože většina lidí ve společnosti se ke zvířatům chová přiměřeným způsobem (jedná se především o lidi, kteří sami nějaké zvíře vlastní jako svého „domácího mazlíčka“ a mnohdy mu poskytují až nepřiměřenou péči). Větší skupina žáků, která uvádí, že se společnost ke zvířatům nechová eticky, zdůvodnila svůj názor tím, že společnost jako celek se nechová eticky především k hospodářským zvířatům. Tato zvířata jsou využívána ke komerčním účelům a mnohdy je na ně pohlíženo pouze jako na výrobní prostředek. Mnozí žáci také uvedli, že se již zúčastnili různých podpisových akcí (peticí) proti špatnému zacházení se zvířaty.

Skupina (30 %) žáků se domnívá, že zpřísnění zákonů o ochraně zvířat může vynutit u lidí lepší chování ke zvířatům. Skupina žáků (60 %) se však domnívá, že ani zpřísnění zákonů nemůže změnit chování lidí ke zvířatům. Žáci také v rozhovoru uvedli, že mnozí lidé neznají znění zákonů, týkajících se chovu zvířat.

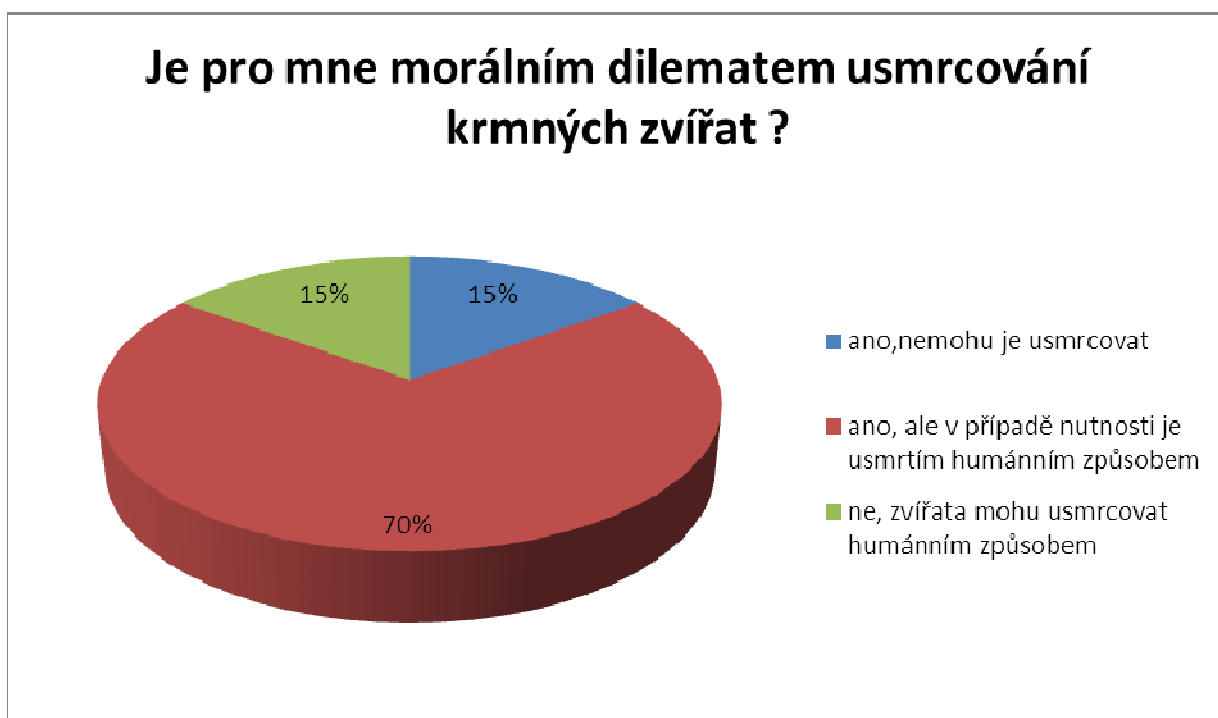
Většina žáků (80 %) uvedla v rozhovoru, že je třeba poskytovat lidem informace o zvířatech, způsobu jejich života a jejich potřebách. Žáci se domnívají, že lidé, kteří budou v tomto směru poučenější, budou mít ke zvířatům lepší vztah. Jako zdroj poučení uvádějí žáci například i zoologické zahrady, různé dokumentární a naučné pořady v médiích.

6.4 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU Č. 4

Žáci odpovídali na otázku vztahující se k morálnímu dilematu usmrcování krmných zvířat.

Otázka	Počet respondentů v % odpovídající:		
	Ano, nemohu je usmrcovat	Ano, ale v případě nutnosti je usmrtím humánním způsobem	Ne, zvířata mohu usmrcovat humánním způsobem
Je pro mne morálním dilematem usmrcovat krmná zvířata?	15 %	70 %	15 %

Tabulka č. 8: Odpovědi žáků na otázku dotazníku č. 4

Graf č. 8: Odpovědi žáků na otázku dotazníku č. 4

Žáci se v průběhu svého odborného výcviku setkávají i s nutností usmrcovat některé druhy krmných zvířat. Ve většině případů se jedná o hmyz, nebo hlodavce. Usmrcování těchto zvířat je pro některé žáky zpočátku nepřijatelné a žáci řeší morální dilema, zda usmrtit nebo ne. Skupina (15 %) žáků uvedla, že není schopna krmná zvířata usmrcovat, skupina (70 %) žáků je schopna krmná zvířata usmrtit humánním způsobem a skupina (15 %) žáků nemá s usmrcováním krmných zvířat žádný problém.

V doplňujícím rozhovoru uvedli žáci, že je pro ně obtížné usmrcovat hlavně hlodavce, protože je často sami mají v domácích chovech. V průběhu odborného výcviku však žáci poznávají, že krmení usmrcenými hlodavci je nezbytné a postupně se naučí, jakým způsobem je humánně usmrtit. Někteří žáci již mají zkušenosti s domácím chovem plazů a tito žáci pak s usmrcováním hlodavců žádný problém nemají. Malá skupina žáků pak není schopna žádné zvíře usmrtit a v případě odborného výcviku ani není k této činnosti nucena. Učitelé odborného výcviku sice žákům techniku humánního usmrcování předvedou, ale tyto žáky upozorní, že v případě, kdy budou profesi chovatele vykonávat, nebudou se této činnosti moci vyhnout. Pro některé žáky tak usmrcování krmných zvířat zůstane trvalým dilematem, které budou muset řešit v rámci své osobní morálky.

6.5 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU Č. 5

Žáci odpovídali na otázky vztahující se k případné budoucí profesi chovatele:

„Je profese chovatele dostatečně finančně ohodnocena?“

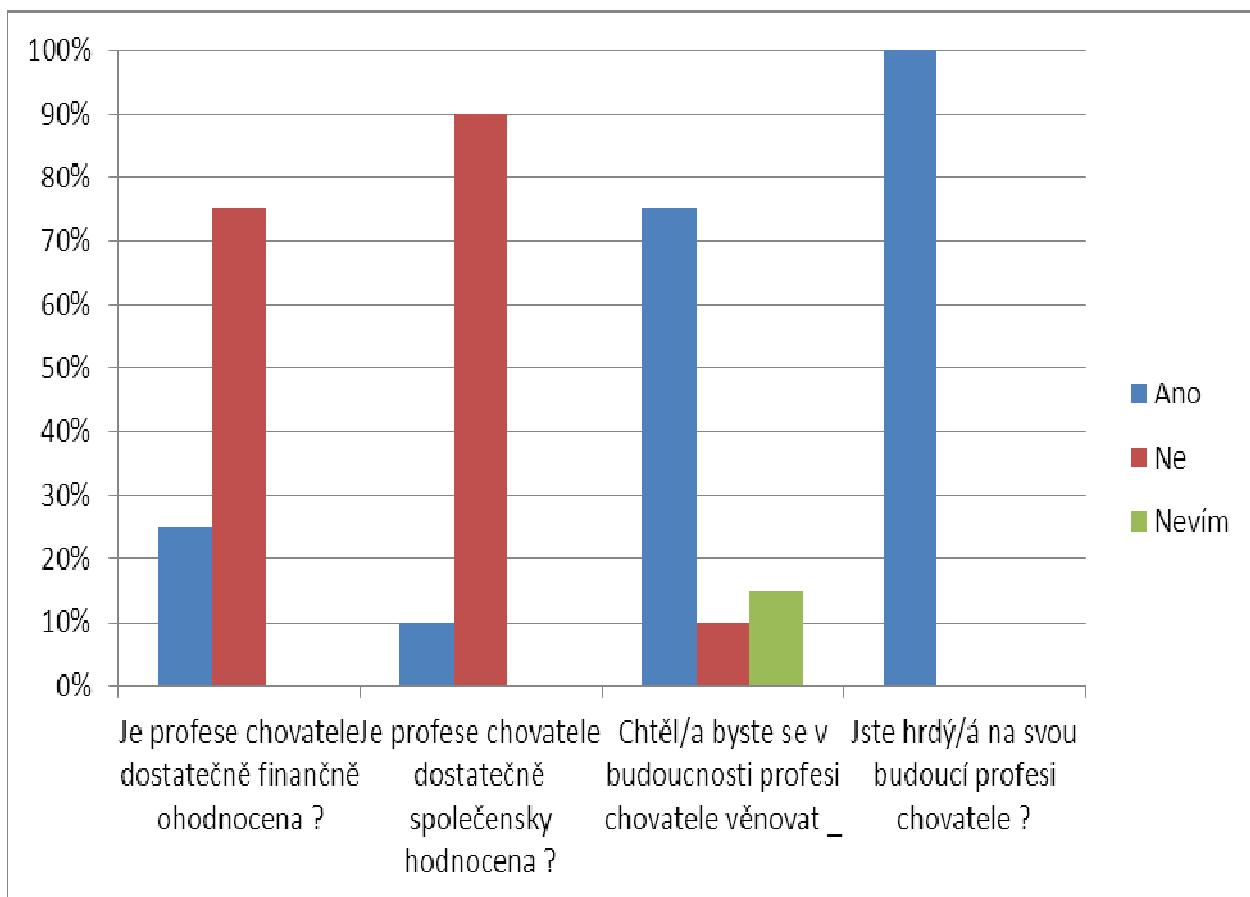
„Je profese chovatele dostatečně společensky hodnocena?“

„Chtěl/a byste se v budoucnu profesi chovatele věnovat?“

„Jste hrdý/á na svou budoucí profesi chovatele?“

Otázka	Počet respondentů v % odpovídajících:		
	ANO	NE	NEVÍM
Je profese chovatele dostatečně finančně ohodnocena?	25 %	75 %	0 %
Je profese chovatele dostatečně společensky hodnocena?	10 %	90 %	0 %
Chtěl/a byste se v budoucnu profesi chovatele věnovat?	75 %	10 %	15 %
Jste hrdý/á na svou budoucí profesi c chovatele?	100 %	0 %	0 %

Tabulka č. 9: Odpovědi žáků na otázky dotazníku č. 5.

Graf č. 9: Odpovědi žáků na otázky dotazníku č. 5

Žáci v rámci odborného výcviku pracují v reálném prostředí zoologické zahrady a tak díky kontaktům se zaměstnanci mají představu o finančním ohodnocení profese chovatele. Menší skupina žáků (25 %) se domnívá, že profese není dostatečně finančně ohodnocena a větší skupina (75 %) se domnívá, že není dostatečně finančně ohodnocena. Díky svému věku (18 až 20 let) už mají žáci dobrou představu o tom, jaké jsou v naší společnosti životní náklady. V rozhovoru uvádí hlavně chlapci, že si nejsou jisti, zda by dokázali zajistit svou případnou budoucí rodinu z platu chovatele.

Velká skupina žáků (90 %) je přesvědčena, že profese chovatele není dostatečně společensky hodnocena. Tito žáci v rozhovoru uvádí, že se ve svém okolí někdy setkávají s názorem, že chovatel v zoologické zahradě je pouhým „uklížečem“ a „krmičem“ (toto archaické pojmenování stále používá dost lidí). Poněkud paradoxní však je zjištění, že v očích svých vrstevníků (např. přátel, kteří studují jiný obor) se studijní obor, resp. profese chovatele jeví jako velmi „exotická“ a zajímavá. U svých vrstevníků pak žáci získávají určitý respekt. Tento respekt a obdiv žáky, jak přiznali v rozhovoru, velmi těší. Žáci též přiznávají, že jim nízká společenská prestiž profese nevádí a špatné ohodnocení

přičítají neinformovanosti části veřejnosti. Pouze malá skupina (10 %) žáků uvedla, že je profese chovatele dostatečně společensky hodnocena. Tato skupina žáků se spíše setkává s obdivem ke své budoucí profesi ve svém okolí a tento obdiv ji také těší.

Profesi chovatele by se v budoucnu ráda věnovala větší skupina žáků (75 %). Pouze malá skupina (10 %) uvedla, že se profesi chovatele nehodlá věnovat a to, jak upřesnila v rozhovoru, z několika následujících důvodů:

- v okolí svého bydliště pravděpodobně nenajde odpovídající pracovní příležitost,
- profese jí nedovolí dostatečně finančně zajistit budoucí rodinu,
- hodlá pokračovat ve studiu na vysoké škole a potom bude pravděpodobně pracovat v jiné profesní pozici (například zoologa, kurátora, ochránce přírody apod.) i když i tato skupina by v budoucnu ráda pracovala v některé zoologické zahradě,
- hodlá načerpat nové životní zkušenosti pobytem v zahraničí například v rámci dobrovolnických programů ochrany životního prostředí.

Pouze menší skupina (15 %) žáků uvedla, že ještě není rozhodnuta, zda bude profesi chovatele vykonávat a to z víceméně stejných důvodů, jako skupina předcházející.

Všichni dotazovaní žáci (100 %) pak pociťují na profesi chovatele hrdost a to i v případě, že se jí v budoucnu nebudou věnovat z různých důvodů. Díky tomu, že mají možnost poznat práci chovatele v reálném prostředí, znají svou budoucí profesi dobře a mají k ní velmi silný citový vztah.

6.6 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU Č. 6

Žáci odpovídali na otázku, zda je správné chovat cizokrajná zvířata v lidské péči:

„Je správné chovat cizokrajná zvířata v lidské péči?“

Žák	Je správné chovat cizokrajná zvířata v lidské péči?	
	Argumenty PRO:	Argumenty PROTI:
1	záchrana ohrožených druhů, reintrodukce	nemožnost zajistit jim odpovídající životní prostor
2	radost z chovů, poznání druhů	špatné podmínky v chovech
3	záchrana ohrožených druhů	nemožnost zajistit dobré životní podmínky
4	záchrana ohrožených druhů	zvířata nejsou svobodná, nejsou ve svém přirozeném prostředí
5	záchrana druhů, seznámení lidí s faunou světa	nemožnost zajistit správné podmínky chovu
6	záchrana ohrožených druhů, reintrodukce	člověk se k nim nemusí chovat dobře
7	záchrana druhů, lidé je mohou poznávat, reintrodukce	nemožnost zajistit správné podmínky pro chov
8	záchrana druhů, péče o handicapovaná zvířata, která by v přírodě nepřežila	nemožnost uspokojit jejich etologické potřeby a nároky na prostředí
9	pro jejich ochranu	nechovat pro zábavu (zápasy), některé nelze chovat vůbec, protože by trpěla
10	záchrana druhů, výzkum druhů, vzdělání lidí, reintrodukce	zvíře není ve svém přirozeném prostředí, vznik „nepotřebných“ jedinců
11	záchrana druhů, výzkum druhů v institucích např. zoo	zvíře může být týráno
12	ochrana druhů, jejich porozumění, šance zvířat na delší a lepší život	nedostatek prostoru, nemožnost naplnit jejich potřeby
13	u lidí se rozvíjí láska k přírodě a živým tvorům	ztráta svobody zvířat
14	poučení lidí, lidi vede k odpovědnosti za zvířata	nevhodné krmení, zvíře se nemůže přirozeně chovat a může být týráno
15	záchrana druhů, reintrodukce, výzkum, osvěta lidí	špatné podmínky chovu, zvířata trpí nudou
16	zachování druhů, záchrana zvířat	zvířata nemají takovou svobodu jako v přírodě
17	zachování určitých druhů, vědecký výzkum	možné týrání zvířat, zvířata se nemohou přirozeně chovat
18	reintrodukce, záchrana ohrožených druhů, poučení lidí	nemožnost poskytnout zvířatům dostatečný prostor a vhodnou potravu
19	záchrana ohrožených druhů, delší život	zvířata nejsou v dobré psychické pohodě
20	lidské poznání zvířat, záchrana ohrožených druhů	špatné životní podmínky, možné týrání zvířat

Tabulka č. 10: Odpovědi na otázku dotazníku č. 6

V rozhovoru žáci upřesnili své argumenty pro chov zvířat v lidské péči i proti chovu zvířat v lidské péči;

- ✓ žáci považují chov cizokrajných zvířat v lidské péči za prospěšný z těchto důvodů (dle četnosti uváděné žáky),
- ✓ záchrana (ochrana) ohrožených druhů živočichů,
- ✓ poznání (výzkum) živočišných druhů,
- ✓ reintrodukce živočišných druhů,
- ✓ šance zvířat na delší (lepší) život,
- ✓ péče o handicapovaná zvířata,
- ✓ radost z chovů.

Dále žáci upřesnili, kdy není vhodné zvířata v lidské péči chovat:

- ✓ v případě, že jim nelze poskytnout odpovídající životní podmínky,
- ✓ kdy jim nelze poskytnout podmínky pro zdravý fyzický i psychický vývoj,
- ✓ v případě, kdy zvířata v lidské péči trpí ztrátou svobody nebo když by byla týrána.

Žáci mají velmi dobré představy o tom, za jakých podmínek lze cizokrajná zvířata chovat a dovedou i velmi přesně určit, kdy by byl chov pro zvířata nevhodný. V těchto případech vycházejí z potřeb zvířat. Z potřeb lidí uvádějí pouze potřebu poznávat, chránit a nikoli potřebu zábavy. Zvířata podle žáků nemají sloužit k pobavení lidí.

6.7 VYHODNOCENÍ ROZHOVORU

Rozhovor byl veden se šesti žáky z předchozí skupiny dvaceti respondentů v prostorách učebny odborného výcviku, kde byla vytvořena potřebná atmosféra. Žáci byli pro potřeby vyhodnocení označeni jako: Daniel, Lenka, Eliška, Jana, Luděk a Michaela.

Žákům byly předloženy tyto 4 otázky:

1. V jakém věku jste se začali zajímat o zvířata a byli jste ve svém zájmu podporováni rodiči (rodinou)?
2. Podporovali vás rodiče při volbě studijního oboru?
3. Zkuste formulovat etické zásady chování ke zvířatům v zoologických zahradách i to, co považujete za nejzávažnější profesní selhání chovatele.

4. Jak ovlivňuje profesní etika učitele odborného výcviku vaše etické postoje ke zvířatům a k vaší budoucí profesi?

Odpovědi žáků:

Daniel: „O zvířata se zajímám od svých čtyř let. V tomto věku jsem dostal své první zvíře – morče a v rodině již jsme měli psa. V mém zájmu mne hlavně podporovala maminka, která se o přírodu velmi intenzivně zajímá i z profesního hlediska (je vysokoškolskou pedagožkou se zaměřením na biologii) a též se věnuje výcviku záchranářských psů. V současné době se již výcviku zúčastňuji také já. Ve volbě studijního oboru mne rodiče velmi podporovali a přáli si, abych si zvolil studijní obor podle svého zájmu. V budoucnosti bych chtěl pracovat jako chovatel. Za hlavní zásadu považuji respekt ke zvířeti, od toho se odvíjí vše ostatní. Zvířata by měla mít odpovídající stravu a životní prostor, měla by mít klid před stresem i za cenu, že je neuvidí návštěvníci. Zvířata by neměla být nucena ke cvičení, pokud jsou nemocná anebo pokud to pro ně není obohacím života. Zvířata by neměla být utrácena zbytečně (pro „přebytečnost“ nebo pokud je veterinární péče příliš nákladná.). Největším profesním selháním by bylo vědomé fyzické nebo psychické týrání zvířete. Chovatel by měl mít na srdci blaho zvířat, i kdyby měl někdy jít proti rozhodnutí svého nadřízeného. Při mém studiu je pro mě práce a postoj učitele odborného výcviku dosti zásadním vzorem, protože jej chápu jako staršího a zkušeného „kolegu“, kterému mohu důvěřovat“.

Lenka: „O zvířata mám zájem přibližně od předškolního věku. Rodiče mi hodně četli o zvířatech, později mi kupovali knížky o zvířatech a přírodě. Sbírala jsem obrázky zvířat, později knížky o nich. Doma jsme měli psa, kočky, slepice. Mám moc ráda koně, ale protože jsem na internátu, nemohu se jezdecky věnovat. Rodiče mne v mých zájmech podporují a přejí si, abych byla ve svém budoucím povolání spokojená. Zvířata chovaná v zoologických zahradách by měla mít kvalitní a přiměřenou stravu, skupinová zvířata by se neměla chovat samostatně, neměly by se dělat rozdíly mezi pro návštěvníky atraktivními a méně atraktivními zvířaty. Zvíře by se mělo utratit jen tehdy, když trpí a nelze jeho stav zlepšit léčbou, nebo když by léčba pro zvíře byla utrpením. Mělo by se přistupovat k přiměřeně regulované reprodukci zvířat. Zvířata by měla mít co největší životní prostor. Chovatel by nikdy neměl zvířata týrat, to považuji za největší selhání chovatele. Učitele

odborného výcviku velmi respektuji, protože zde pracují většinou ženy, mám k nim přirozenou důvěru“.

Eliška: „O zvířata mám zájem přibližně od tří let. Bydlím na vesnici a jako malá jsem se žádného zvířete neštítala, sbírala jsem žížaly a brouky a pozorovala je, i když mi rodiče a prarodiče říkali, že zvířata jsou špinavá a například od psů mohu chytit blechy. Mým zájmem o zvířata nebyli příliš nadšeni, přáli si, abych se věnovala učení. Chtěli, abych šla studovat na gymnázium a posléze se věnovala povolání například sekretářky. Nastoupila jsem podle jejich přání na víceleté gymnázium, ale můj zájem o zvířata mne v patnácti letech přivedl na tuto školu. V mé volbě mi však rodiče nebránili, i když nebyli moc spokojeni. Jsem zde spokojena, a po maturitě bych chtěla pokračovat ve studiu na vysoké škole přírodovědného směru. To pravděpodobně smiřuje mé rodiče s mou volbou studijního oboru. Zvířata v lidské péči nesmějí trpět. Musejí mít správnou stravu, ale nesmějí být překrmována, měla by mít dost prostoru i soukromí, Neměla by být chována osamoceně, protože pak psychicky strádají. Zvířata nemají sloužit k pobavení lidí, ale spíše k jejich poučení. V průběhu praxe v zoologické zahradě jsem nemohla souhlasit s některými zákroky na zvířatech například s amputací letek u některých ptáků, řezání parohů u jelenovitých, považuji to za týrání zvířat. Mnohdy se mi nelíbí i špatné zacházení s krmnými zvířaty. Také si myslím, že se zvířata v zoologické zahradě mohou nudit a to je pro ně špatné. Největším profesním selháním chovatele je jeho špatná péče o zvířata vedoucí k jejich týrání. Učitele odborného výcviku mám ráda, protože se ke mně chovali vždy přátelsky, a proto jim jako odborníkům věřím“.

Jana: „Zvířata mne zajímala, co si pamatuji. O vše živé v přírodě jsem se zajímala. Nosila jsem domů brouky, čolky, žáby a jiná drobná zvířata. Rodiče mne hodně podporovali, sami se o zvířata a přírodu zajímají. Kupovali mi knížky o přírodě a žádné zvíře mi doma nezakazovali. Pět let jsem na základní škole navštěvovala stanici přírodovědců. Hodně se zajímám o ochranu přírody a ráda bych se po maturitě věnovala nějakému záchrannému programu v zahraničí. Zajímám se hlavně o plazy a doma chovám několik druhů. I v tomto mém zájmu mne rodiče hodně podporují i finančně. Svůj volný čas trávím raději ve společnosti zvířat než lidí. Zvolený studijní obor schvalují a doufají, že s ním budu v budoucnosti spokojená. Hodně mi záleží na tom, aby zvířata chovaná lidmi měla vždy odpovídající podmínky. Důležité je obohacovat zvířatům v zoologických zahradách život, aby nestrádala. Dále je nutné v zoologických zahradách regulovat reprodukci zvířat, aby

se nemusela zbytečně utrácet. Nikdy by chovatel neměl zvíře týrat. S etickými názory učitelů odborného výcviku většinou souhlasím“.

Luděk: *„Pocházím z menšího města, a proto jsem vždy měl vztah k přírodě. Již v předškolním věku jsem s rodiči často chodil do zoologické zahrady a podle slov rodičů jsem nikdy nechtěl ze zoo odejít a plakal jsem, když jsme odcházeli. Rodiče mne v mém zájmu podporovali, kupovali mi knížky a za odměnu jsem dostal svá první zvířata – osmáky, o které jsem se sám dokázal starat. V patnácti letech jsem se rozhodl pro tento obor, který mi poradila psycholožka, a rodiče s ní souhlasili. Ve škole jsem spokojen, hlavně při praxi v zoologické zahradě. V budoucnosti bych chtěl být veterinárním lékařem, nebo když mi to nevyjde, chtěl bych pracovat jako chovatel v zoologické zahradě. Cítím se spokojenější ve společnosti zvířat než lidí, zvířata nedokáží nenávidět. Zvířata v zoologických zahradách nikdy nesmějí být týrána, nesmějí být chována jednotlivě, pokud jde o zvířata zvyklá žít ve skupině, měla by mít správnou veterinární péči. Cvičit by měla zvířata pouze pro svou zábavu jako enrichment, nebo pro účely snadnější veterinární péče. Rozmnožovat zvířata ve větší míře by se mělo jen tehdy, když se počítá s jejich reintrodukcí. Není dobré vytvářet přebytečná nebo zdegenerovaná zvířata. Selháním chovatele rozumím vědomé ublížení zvířeti. Učitelé odborného výcviku jsou pro mě mnohdy vzorem správného chování ke zvířatům“.*

Michaela: *„Zájem o zvířata mám asi od čtyř let, kdy jsem hodně sledovala pořady o zvířatech v televizi, později jsem hodně o zvířatech četla v časopisech a knížkách, které mi kupovali rodiče. V mém zájmu mi nebránili, spíše mne podpořili. V sedmi letech mi koupili osmáky, abych se naučila o zvířata starat. V patnácti letech jsem se o tomto oboru dozvěděla prostřednictvím webu a chtěla jsem se přihlásit. Bohužel, se v tom roce obor neotvíral, a tak jsem na jeden rok nastoupila ke studiu na střední zemědělské škole. Měla jsem radost, že jsem se následující rok dostala na tuto školu. Rodiče mou volbu schvalují, jsou spokojeni, že se mi na škole líbí a že mám dobré studijní výsledky. Často podepisuji různé petice proti špatnému zacházení se zvířaty. Po maturitě bych chtěla studovat veterinární lékařství, nebo pracovat v zoologické zahradě. Zvířata v zoologických zahradách musejí mít dostatek prostoru, krmiva, veterinární péče. Nesmějí strádat fyzicky ani psychicky. Nesmějí trpět stresem a samotou. Nesouhlasím s přivážením zvířat z divoké přírody. Největším profesním selháním chovatele je zanedbání péče o zvíře, vedoucí k jeho*

smrti. Společně s chovateli v ZOO jsou učitelé odborného výcviku dobrými rádci a mám je ráda“.

Z rozhovorů vyplývá, že žáci začali pocíťovat svůj zájem o zvířata již v předškolním věku. Tento jejich zájem byl ovlivněn tím, že ve většině případů měli doma nějaké zvíře, byť se nejednalo o cizokrajná zvířata. Pět žáků mělo silnou podporu v rodině a pouze jedna žákyně (Eliška) byla rodiči spíše odrazována, ale ani jí rodiče nebránili v rozhodnutí studovat obor Chovatel cizokrajných zvířat. Prvotní dětský zájem o zvířata byl u žáků díky rodičům prohlubován pomocí vhodných aktivit (četba specializované literatury, sledování dokumentárních pořadů, návštěvy zoologických zahrad apod.) rodiče žákům nebránili ve volbě studijního oboru. Rodiče preferují skutečnost, že jejich děti zvolili studijní obor a případnou budoucí profesi podle svého zájmu, a že se jejich děti ve škole cítí spokojené.

Žáci dokáží přesně formulovat, jaké etické zásady je třeba při chovu cizokrajných zvířat (a to hlavně v zoologických zahradách) dodržovat. Tyto hlavní etické zásady jsou žáci schopni uvádět ve formě návrhu etického kodexu pro chovatele cizokrajných zvířat.

Pokud lze hodnotit názory žáků na odbornost a správný etický přístup učitelů odborného výcviku, lze říci, že jsou tito pro žáky vzorem správného chování ke zvířatům. Vzájemný a vstřícný přístup a vztah mezi žáky a učiteli odborného výcviku je možná způsoben tím, že jisté specifikum tohoto oboru předurčuje při praktické výuce více přátelský kontakt a učitelé tak mají možnost účinně a nenásilně působit na jednotlivce i celý kolektiv žáků.

Žákům byly předloženy příklady etických kodexů různých profesí (etický kodex zdravotních sester, etický kodex chovatelů psů, etický kodex Policie ČR, etický kodex novináře). Žáci na základě těchto kodexů v diskuzi navrhli příklad možného etického kodexu pro chovatele cizokrajných zvířat v následujícím znění:

- *Chovatel by měl mít ke zvířatům respekt.*
- *Chovatel by nikdy neměl vědomě ublížit zvířatům.*
- *Chovatel by se měl stále odborně vzdělávat.*
- *Chovatel by měl zvířatům poskytnout odpovídající životní prostor, stravu a obohacení jejich života („enrichment“).*
- *Chovatel by měl chránit zvířata před stresem.*
- *Chovatel by neměl chovat skupinová zvířata samostatně.*

- *Chovatel by neměl dělat rozdíly mezi zvířaty „atraktivními“ a méně „atraktivními“.*
- *Chovatel by se měl eticky chovat ke krmným zvířatům.*
- *Chovatel by měl zvířatům poskytnout potřebnou veterinární péči.*
- *Chovatel by měl přiměřeně regulovat reprodukci zvířat.*
- *Chovatel by neměl zbytečně zvířata utrácet.*
- *Chovatel by neměl nutit zvířata ke cvičení, pokud jsou nemocná, nebo pokud cvičení neslouží k obohacení jejich života.*
- *Chovatel by měl cítit odpovědnost za chovaná zvířata.*

7 DISKUZE

Žáci se vyjadřovali k tomu, jakým způsobem je ovlivňuje studium zvoleného oboru. Je možné konstatovat, že žáci se cítí být ohleduplnější k potřebám zvířat a to díky odborným znalostem, které získali během uplynulých tří let studia a také díky odbornému výcviku. Odborný výcvik probíhá v reálném prostředí pražské zoologické zahrady a žáci zde mají pod vedením učitelů odborného výcviku a pod dohledem chovatelů zoologické zahrady možnost získat potřebné znalosti o chovaných cizokrajných zvířatech, jejich specifických potřebách a psychických projevech. Žáci si v průběhu odborného výcviku dobře uvědomují, že práce chovatele by měla být podřízena především tomu, aby zvířata v zoologické zahradě nestrádala fyzicky ani psychicky. Zajímavým zjištěním je skutečnost, že větší skupina žáků se nedomnívá, že by poznáním chování zvířat byla schopna také lépe chápat lidské chování. Tito žáci jsou zastánci následující parafráze přísloví: „*Čím více poznávám zvířata, tím méně vyhledávám společnost lidí*“, dále pak uvádějí, že se cítí lépe ve společnosti zvířat. Zvířata podle jejich mínění nemají některé lidské vlastnosti, které nejsou žákům příjemné (například: lhaní, závist, nenávisť). Tato skupina žáků se díky svému vztahu ke zvířatům cítí být něčím výjimečná a nekonvenční, což odpovídá jejich osobnostnímu vývoji (dospívání), což koresponduje s teorií Čápa a Mareše (2007), která uvádí, že v morálce nerozhoduje pouze poznání, ale jde zároveň o silné emoce, důležité hodnoty a lidské vztahy. Menší skupina žáků uvádí, že chování lidí lépe chápe, protože je možné toto chování přirovnat k chování zvířat. Tito žáci se spíše přiklánějí k antropomorfizujícímu pohledu na zvířata. V průběhu studia se též žáci učí trpělivosti, která je nutná při chovatelské práci, poznávají, že tato práce vyžaduje i určitou míru sebekázně. Výsledky chovatelské práce se mohou projevovat v delším časovém horizontu, dobrý chovatel se musí umět přizpůsobovat specifickým životním rytmům zvířat, musí umět se zvířaty trpělivě komunikovat a respektovat zvláštnosti jejich chování v lidské péči. Někteří žáci uvedli, že se již potřebné trpělivosti v chovatelské práci měli možnost naučit již před započítím studia v domácích chovech. Většina žáků se cítí být v průběhu studia vzdělanější hlavně v odborné oblasti. Během studia získávají žáci odborné znalosti a dovednosti z biologie, zoologie, chovatelství, krmivářství, etologie a základů veterinární péče. Odborné znalosti upřednostňují žáci před znalostmi z ostatních vyučovaných předmětů, které považují pro svou budoucí profesi za méně důležité. Většina žáků se v průběhu studia cítí být šťastnější, neboť si volbou studijního oboru a budoucí profese

splnila své přání pracovat se zvířaty. Tato skupina žáků naplňuje svou potřebu pečovat o zvířata, potřebu poznávat (tj. získávat nové znalosti o zvířatech), svou potřebu „mít rád“ (zvířata) a „být milován“ (zvířaty) a v neposlední řadě i potřebu „být v něčem výjimečný“ (profese chovatele je v očích mnoha vrstevníků žáků výjimečná).

Žáci stanovili hierarchii vlastností chovatele podle důležitosti, kterou těmto vlastnostem přiřítají. Za nejdůležitější považují žáci odborné znalosti, což svědčí o tom, že v průběhu studia již neuvažují pouze v emocionální rovině. Uvědomují si, že pouhá „láska ke zvířatům“ nestačí, je nutno zvířata a jejich potřeby dobře znát, aby chovatel poskytl zvířatům důstojný a pokud možno spokojený život. Lásku ke zvířatům pak řadí na druhé místo v pořadí důležitosti. S láskou ke zvířatům žáci spojují i respekt ke zvířatům. Trpělivost řadí žáci na třetí místo v pořadí. Je patrné, že za nejdůležitější, žáci považují ty vlastnosti, které umožňují chovateli pochopit chování a potřeby zvířat. Vlastnosti, které by měl mít chovatel proto, aby efektivně vykonával potřebné pracovní činnosti, pak žáci řadí na následující místa v pořadí vlastností. Toto třídění svědčí o tom, že i když žáci pracují v rámci odborného výcviku v reálném pracovním prostředí zoologické zahrady, nemají ještě potřebné zkušenosti s každodenním výkonem profese chovatele. Žáci nenesou za svou práci faktickou zodpovědnost, pracují pod vedením učitelů odborného výcviku a pod dohledem chovatelů. Nemají dostatečnou zkušenost se situacemi, kdy dojde k porušení zásad BOZP (bezpečnost a ochrana zdraví při práci) a kdy může dojít k pracovnímu úrazu chovatelů nebo zranění či úhynu zvířat.

Větší skupina žáků se domnívá, že společnost v ČR se ke zvířatům nechová eticky. Žáci jsou ve svých názorech velice radikální, často se podílejí na různých podpisových akcích (peticích) proti různým druhům týrání a zneužívání zvířat. Tento typ chování lze ve stručnosti charakterizovat tak, že dění kolem sebe vnímají buď „černě nebo bíle“ a některé projevy, které nelze vždy specificky vyhodnotit, neuznávají. Takový model chování je typickým projevem fáze dospívání, jak uvádí Vágnerová (2004). Žáci jsou velmi citliví k případům týrání či zneužívání zvířat, v rámci studia jsou seznamováni s legislativními předpisy, které se týkají práce se zvířaty a jejich ochrany, a proto dovedou dobře posoudit, kdy není se zvířaty zacházeno správně. To přímo koresponduje s teorií Kohlberga (1975) o morálním vývoji osobnosti (třetí úroveň postkonvenčního morálního usuzování, šestý stupeň – orientace na univerzálně platné morální principy, uplatněné v souladu se svým svědomím). Chování společnosti ke zvířatům lze podle názorů žáků zlepšit cíleným

vzděláváním lidí, osvětovou činností. Zpřísnění zákonů nepovažují žáci za příliš účinné. Dá se konstatovat, že žáci dávají v tomto ohledu přednost prevenci před represí.

V průběhu studia se v rámci odborného výcviku žáci učí i potřebnému usmrcování krmných zvířat. Pro mnohé žáky je tato činnost určitým morálním dilematem, neboť mají ke zvířatům citový vztah a ještě nikdy nebyli nuceni nějaké zvíře usmrtit. Učitelé odborného výcviku žáky k této činnosti nikdy nenutí, pouze jim vysvětlují, jak krmná zvířata humánně usmrtit a vysvětlují žákům, že tato činnost je nezbytná pro práci chovatele. Zároveň však musí žáky vést k tomu, že ke krmným zvířatům je nutné přistupovat stejně, jako k chovaným cizokrajným zvířatům (tedy se stejným respektem a péčí).

Svou budoucí profesí chovatele žáci nepovažují za dostatečně finančně ohodnocenou, což pro některé z nich (hlavně chlapce) může být důvodem k tomu, že v době, kdy budou mít vlastní rodinu, ji nebudou moci vykonávat. Ve většině případů se však žáci profesi chovatele věnovat chtějí, i když se domnívají, že není příliš společensky hodnocena (mnoho lidí se domnívá, že je to pouze obdoba profese uklízečky, ke které není nutná zvláštní kvalifikace). Paradoxem však je zjištění, že u mnoha lidí se profese jeví jako do jisté míry „exotická“ a zajímavá. Žáci pocítují na svou profesi hrdost, tzv. „stavovskou hrdost“. Jsou si vědomi výjimečnosti profese, neboť chovatelů cizokrajných zvířat není při počtu zoologických zahrad velké množství. Žáci také na své budoucí profesi oceňují fakt, že je splněním jejich velkého zájmu, že se stane i jejich „koníčkem“.

Všichni dotazovaní žáci dovedou dobře formulovat své argumenty pro potřebu chovat exotická zvířata v lidské péči, domnívají se, že chovy jsou užitečné pro rozvoj lidského poznání, pro zachování ohrožených živočišných druhů a pro zlepšení přístupu lidí ke zvířatům. Žáci též uvádějí, za jakých podmínek by se zvířata v lidské péči chovat neměla; vycházejí přitom ze svých získaných znalostí a z etických aspektů chovu zvířat. Žáci mají dobré představy o etických aspektech chovu zvířat, velmi citlivě je vnímají a považují je za stěžejní. Žáci jsou schopni navrhnout zásady etického chování ke zvířatům – etický kodex chovatele a jeho dodržování považují za nezbytné.

Vzájemný a vstřícný vztah mezi žáky a učiteli odborného výcviku je zde ovlivněn zvláštností tohoto oboru umožňuje tak učitelům nenásilně posilovat, usměrňovat etické vědomí žáků.

8 ZÁVĚR

Tato práce měla stanoveny několik cílů. Teoretická část byla postavena na literárním přehledu, zabývajícím se jednak správnou terminologií a jednak etickým i filozofickým pohledem na problematiku chovu zvířat v lidské péči.

Druhá část práce se zaměřila na stručnou aplikaci této teorie v praxi, která popisuje a hodnotí názory žáků oboru Chovatel cizokrajných zvířat z hlediska nejen jejich přípravy na budoucí povolání, ale zejména z pohledu správného etického přístupu k problematice vztahu člověka ke zvířeti.

Tyto cíle se podařilo splnit a výsledky byly shrnuty v závěrečné diskuzi. Výsledkem práce bylo zjištění, do jaké míry jsou žáci o těchto etických aspektech obeznámeni a jaké názory na etiku chovu u nich převládají, což bylo definováno ve stanovené hypotéze, která zněla: „Žáci si plně uvědomují etické aspekty své budoucí profese chovatele cizokrajných zvířat a mají na sledovanou problematiku správný pohled. Dokážou základní etické zásady práce se zvířaty vhodně formulovat“. Ze získaných výsledků dotazníkové metody a metody rozhovoru lze konstatovat, že hypotéza byla tímto potvrzena, což bylo podrobně rozebráno v předešlé diskuzi.

Z důvodů vymezeného rozsahu bakalářské práce byl zde osloven jen menší model skupiny žáků. Proto by bylo do budoucna, z hlediska větší objektivity, vhodné oslovit větší množství respondentů, tak, aby získané výsledky měly větší vypovídací hodnotu.

V této profesi je velmi důležitá a nezastupitelná role právě učitelů odborného výcviku, kteří ze své pozice mohou ovlivňovat vědomí a rozvíjející se názory žáků již od prvních ročníků. Vzhledem k tomu, že s nimi pracují po dobu čtyř let, mají možnost poznat každého jedince a po stránce etické jeho názory na chov zvířat nenásilně a efektivně utvářet. Z tohoto pohledu je profesní etika učitelů odborného výcviku pro žáky vzorem.

Praktickým vyústěním této práce by mohlo být do budoucna zařazení problematiky etického přístupu ke zvířatům do Školního vzdělávacího programu - v předmětu Odborný výcvik.

9 SEZNAM POUŽITÝCH INFORMAČNÍCH ZDROJŮ

BEKOFF, M. *Na zvířatech záleží: biolog vysvětluje, proč zacházet se zvířaty s respektem a soucitem.* Překlad Václav Petr. vyd. 1. Praha: Triton. 2009. 224 s. Nové světy. sv. č. 4. ISBN 978-807-3873-226.

BRENTANO, F. *O původu mravního poznání: zlo jako předmět básnického zobrazení.* Překlad Miroslav Hartl. 1. vyd. Praha: Naše vojsko. 1993. 95 s. ISBN 80-206-0360-3.

ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele.* vyd. 1. Praha: Portál, 2001. 655 s. ISBN 80-717-8463-X.

GAVORA, P. a kol. 2010. Elektronická učebnice pedagogického výskumu. [online]. Bratislava. Univerzita Komenského. [cit. 2013-01-31].

Dostupné na: <http://www.e-metodologia.fedu.uniba.sk/> ISBN 978-80-223-2951-4.

HELUS, Z. *Úvod do psychologie: učebnice pro střední školy a bakalářská studia na VŠ.* vyd. 1. Praha: Grada. 2011. 317 s. ISBN 978-80-247-3037-0.

JEBAVÝ, L., MASOPUSTOVÁ, R., MAJZLÍK, I., SVOBODOVÁ, I., BURDA, Z. *Etika chovu zvířat.* vyd. 1. V Praze: Česká zemědělská univerzita, 2009, 206 s. ISBN 978-80-213-2030-7.

NAKONEČNÝ, M. *Lidské emoce.* vyd. 1. Praha: Academia, 2000. 335 s. ISBN 80-200-0763-6.

NAKONEČNÝ, M. *Základy psychologie.* Praha: Academia, 2004. 590 s. ISBN 80-200-1290-7.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník.* 4. vyd. Praha: Portál. 2003. 322 s. ISBN 80-717-8772-8.

SPAEMANN, R. *Základní mravní pojmy a postoje.* vyd. 1. Překlad Karel Hlavoň. Praha: Svoboda, 1995. 91 s. Filozofie a současnost. ISBN 80-205-0484-2.

SOKOL, J. *Malá filosofie člověka a Slovník filosofických pojmů.* 3. vyd. Praha: Vyšehrad. 1998. 389 s. ISBN 80-702-1253-5.

VÁGNEROVÁ, M. *Základy psychologie.* vyd. 1. V Praze: Karolinum. 2004. 356 s. ISBN 80-246-0841-3.

WEBSTER, J. *Welfare: životní pohoda zvířat, aneb, Střízlivé kázání o ráji.* vyd. 1. Praha: Nadace na ochranu zvířat, 1999. 264 s. ISBN 80-238-4086-X.

10 SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

10.1 TABULKY

Tabulka č. 1: Odpovědi na otázku jak studium oboru obohacuje žáky. (viz str. 25)

Tabulka č. 2: Seznam jednotlivých vlastností chovatele. (viz str. 29)

Tabulka č. 3: Odpovědi žáků na dotazník č. 2 (viz str. 29)

Tabulka č. 4: Přepočítání bodů za pořadí vlastností. (viz str. 29)

Tabulka č. 5: Průměrný počet bodů za pořadí vlastností dle odpovědí žáků. (viz str. 30)

Tabulka č. 6: Výsledné vyhodnocení - setřídění vlastností chovatele podle stupně důležitosti pro žáky. (viz str. 30)

Tabulka č. 7: Odpovědi žáků na otázky dotazníku č. 3. (viz str. 31)

Tabulka č. 8: Odpovědi žáků na otázku dotazníku č. 4. (viz str. 33)

Tabulka č. 9: Odpovědi žáků na otázky dotazníku č. 5. (viz str. 34)

Tabulka č. 10: Odpovědi na otázku dotazníku č. 6. (viz str. 37)

10.2 GRAFY

Graf č. 1: Grafické znázornění odpovědí na otázku č. 1 jak studium oboru obohacuje žáky. (viz str. 25)

Graf č. 2: Grafické znázornění odpovědí na otázku č. 2 jak studium oboru obohacuje žáky. (viz str. 26)

Graf č. 3: Grafické znázornění odpovědí na otázku č. 3 jak studium oboru obohacuje žáky. (viz str. 27)

Graf č. 4: Grafické znázornění odpovědí na otázku č. 4 jak studium oboru obohacuje žáky. (viz str. 27)

Graf č. 5: Grafické znázornění odpovědí na otázku č. 5 jak studium oboru obohacuje žáky. (viz str. 28)

Graf č. 6: Hierarchie vlastností chovatele podle žáků (viz tabulka č. 6). (viz str. 30)

Graf č. 7: Odpovědi žáků na otázky dotazníku č. 3. (viz str. 32)

Graf č. 8: Odpovědi žáků na otázku dotazníku č. 4. (viz str. 33)

Graf č. 9: Odpovědi žáků na otázky dotazníku č. 5. (viz str. 35)